

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OCHRANA OSOBNOSTI V OBČANSKÉM PRÁVU

Kateřina Mazuchová

Plzeň, 2013

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OCHRANA OSOBNOSTI V OBČANSKÉM PRÁVU

Kateřina Mazuchová

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.,

katedra občanského práva,

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vytvořila zcela samostatně s využitím literatury a zdrojů informací vyjmenovaných v níže uvedeném seznamu.“

V Plzni dne 18. března 2013

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce panu prof. JUDr. Vladimíru Plecitému, CSc., a to za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a připomínky, kterými přispěl k jejímu vypracování.

Obsah

Úvod	1
1. Legislativní zakotvení ochrany osobnostních práv	3
1.1 Mezinárodní úroveň	3
1.1.1 Ochrana práv v rámci OSN.....	3
1.1.2 Ostatní mezinárodní smlouvy	5
1.2 Evropská úroveň.....	6
1.2.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	7
1.2.2 Charta základních práv EU	8
1.2.3 Výčet dalších evropských úmluv	9
1.3 Ústavní úroveň	9
1.3.1 Listina základních práv a svobod a ochrana osobnosti	11
1.4 Občanský zákoník.....	11
1.5 Nový občanský zákoník.....	14
1.6 Trestní a správní právo	15
1.7 Ostatní právní předpisy	16
2. Všeobecné osobnostní právo	18
2.1 Základní charakteristika osobnostního práva	18
2.2 Subjekty osobnostního práva.....	20
2.3 Obsah osobnostního práva.....	21
2.4 Předmět osobnostního práva	22
2.4.1 Právo na tělesnou integritu.....	22
2.4.2 Právo na jméno	24
2.4.3 Právo na čest a lidskou důstojnost	26
2.4.4 Právo na slovní projevy osobní povahy	27
2.4.5 Právo na podobu	30
3. Právo na soukromí.....	32
3.1 Zakotvení práva na ochranu soukromí	32
3.2 Definice práva na ochranu soukromí.....	34
3.3 Zásah do soukromí	35
3.4 Komerové systémy	36
3.5 Zaměstnanec a právo na soukromí	39
3.5.1 Zpracování osobních údajů v souvislosti se zaměstnáváním	39
3.5.2 Monitorování zaměstnance	40
3.5.3 Shrnutí mezi výkonu práva kontroly na pracovišti	42

3.6 Povinnosti správců a zpracovatelů.....	43
4. Prostředky ochrany proti neoprávněným zásahům do práva na ochranu osobnosti.....	45
4.1 Obecné prostředky ochrany.....	46
4.1.1 Svépomoc	46
4.1.2 Dohoda.....	47
4.1.3 Ochrana poskytovaná orgánem státní správy.....	48
4.1.4 Soudní ochrana	49
4.2 Zvláštní prostředky ochrany	49
4.2.1 Žaloba negatorní (zdržovací)	50
4.2.2 Žaloba odstraňovací (restituční).....	50
4.2.3 Žaloba satisfakční (o zadostiučinění).....	51
5. Zásahy do osobnostních práv	53
5.1 Svolení fyzické osoby	53
5.2 Výkon subjektivního práva.....	54
5.3 Zákonná a úřední licence	54
5.3.1 Význam užití zákonných a úředních licencí.....	54
5.3.2 Judikatura vztahující se k zákonným a úředním licencím	55
5.4 Licence vědecká a umělecká	57
5.5 Zpravodajská licence.....	57
6. Úvahy <i>de lege ferenda</i>.....	59
ZÁVĚR.....	61
RESUMÉ.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65

Úvod

Tvrzení, že právní systém musí všem lidem, kteří jsou v jeho dosahu, poskytovat jistou základní ochranu a svobodu, je v současnosti obecně přijímáno jako zjevně důležitý ideál. Z toho důvodu každý právní demokratický stát se snaží zabezpečit jednu z nezbytných podmínek, a tou je co možná nejefektivnější ochrana osobnosti fyzické osoby. Ochrana osobnostních práv je zpravidla zaručena nejen normami práva soukromého, ale i práva veřejného. Ochranu osobnosti chrání tedy celý právní řád. Jakkoliv lze úpravu občanským zákoníkem (soukromoprávní úpravu) považovat za úpravu relativně samostatnou a tradiční, rozhodně nejde o úpravu komplexní. Problematika integrity fyzické osoby není spojena pouze s občanským právem, ale velmi úzce souvisí s celou řadou dalších odvětví, jak již bylo zmíněno, napříč právním řádem. Úzce souvisí s právem ústavním, správním, trestním, tiskovým, apod.¹ Ostatně právo nemůže přehlížet podstatné lidské vlastnosti, protože by nebylo efektivní, neplnilo by svou funkci nebo by se nejednalo o právo.²

Tématem předkládané diplomové práce je „Ochrana osobnosti v občanském právu“. Tuto tematiku jsem si zvolila nejen z důvodu zájmu o ochranu osobnostních práv, ale také z důvodu, že se jedná o námět stále více nabývající na významu. Nemusíme zdůrazňovat, že uvedená problematika je důležitá pro každou osobnost, každého jednotlivce. Člověk nemusí být ani známý politik nebo herecká hvězda, aby se dostal do situace, kdy se musí bránit třeba pomluvě nebo jinému neoprávněnému zásahu do své osobnosti. Přitom se může opřít o celou řadu zákonných ustanovení, která na takové situace pamatují. Domnívám se, že v současné době se tato problematika dostává do popředí zájmů nejen odborníků, ale i laické veřejnosti. Ochranou osobnosti z pohledu občanského práva se zabývá i řada rozhodnutí českých soudů.

Výstižně vyjádřeno slovy profesora práva Telce: *„Mezi všemi subjektivními lidskými právy hraje přirozené právo osobnostní prvořadou roli. Bez života není vlastnictví a dokonce ani rodina. O závazcích nemluvě. Ve svém důsledku to znamená, že absolutní soukromé právo na ochranu osobnosti stanovené v § 11 a násl. občanského zákoníku, doznává v hierarchii veškerých subjektivních soukromých práv přednostní důležitosti.“*³

¹ FIALA, J., KINDL, M. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk., 2007. s. 678.

² LAMPE, E. J. *Das Menschenbild des Rechts: Abbild oder Vorbild*. In ARSP – Beiheft Nr. 22 – Beiträge zur Rechtsanthropologie, Stuttgart 1985, s. 9.

³ TELEČEK, L. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*. 2007, č. 1, s. 4.

Předkládaná práce je systematicky rozdělena kromě úvodu a závěru do šesti samostatných kapitol. V první kapitole se budu snažit vymezit jak jsou osobnostní práva zakotvena nejen v právním řádu České republiky, ale také v rámci mezinárodního práva a práva Evropské unie. Co se týká České republiky a osobnostních práv, nemohou pochopitelně opomenout zmínku v ústavním ukotvení. Kromě platného práva občanského bude nastíněna úprava v předkládaném novém občanském zákoníku, stejně jako úprava těchto práv v právu trestním a správním. V další části práce budou vzpomenuy základní charakteristiky osobnostních práv, dále jeho subjekty, předmět osobnostního práva a rozsah a obsah práva na ochranu osobnosti. Právě v kapitole druhé bude představeno právo na tělesnou integritu, právo na jméno, čest a lidskou důstojnost, dále právo na slovní projevy osobní povahy a podobu.

Následující kapitola bude věnována právu na soukromí. V souvislosti s tímto právem bude vzpomenua problematika nejen v současné době rozvíjejících se kamerových systémů, ale také právu zaměstnance na soukromí při vykonávání závislé činnosti. Bez odpovídajících institucionálních záruk by však právo na ochranu osobnosti bylo jen iluzí, proto budou zmíněny prostředky ochrany proti neoprávněným zásahům, stejně jako zásahy do osobnostních práv. Závěrečná kapitola bude patřit úvahám *de lege ferenda*.

Předkládaná práce bude zpracována převážně deskriptivní a komparativní metodou, s jejichž pomocí bude popsán stav dané problematiky na základě prostudování odborné literatury, pramenů a odborných periodik. Velký důraz bude v práci zároveň kladen na rozhodovací činnost soudů, tedy na judikaturu soudů v oblasti osobnostních práv.

1. Legislativní zakotvení ochrany osobnostních práv

V oblasti osobnostních práv fyzických osob existuje rozsáhlá odborná literatura. Používané právní instituty jsou poměrně jasně specifikovány v jednolitéch zákonech a rovněž tak již existuje poměrně bohatá judikatura soudů. Na tvorbu českého práva a stav právního řádu mají nezanedbatelný vliv právo evropské a právo mezinárodní, a to jednak přímo, jednak nepřímo. Z toho důvodu se v této kapitole zaměřím na ochranu osobnostních práv na mezinárodní úrovni, stejně jako na půdě Evropské unie, vzpomenuto bude následně české ústavní a zákonné zakotvení osobnostních práv.

1.1 Mezinárodní úroveň

Do druhé světové války převládalo přesvědčení, že vztahy mezi státem a člověkem jsou vnitřní věcí státu a musí být upraveny pouze vnitrostátním právem. Nejtěžší zločiny proti lidskosti přesvědčily veřejné mínění o nezbytnosti široké mezinárodní ochrany práv člověka. Základní vymezení pramenů mezinárodního práva podává článek 38 ES statutu Mezinárodního soudního dvora. Ten za prameny mezinárodního práva označuje mezinárodní smlouvy, mezinárodní obyčej, obecné zásady právní, soudní rozhodnutí, učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů a v případě souhlasu stran rozhodnutí *ex aequo et bono*.⁴

Každý z těchto instrumentů má své přednosti, ale pochopitelně i určité nedostatky. Dvoustranné smlouvy bývají využívány pro úpravu konkrétních práv náležejících k jedné smluvní straně a žijící na území smluvní strany. Dvoustranná smlouva je vhodným instrumentem pro situaci, kdy mezi smluvními stranami lze očekávat jistou míru reciprocity.

1.1.1 Ochrana práv v rámci OSN

OSN, jakožto první z poválečných a s ohledem na počet a strukturu všech svých členů největší z mezinárodních organizací zabývající se ochranou lidských práv, ve své zakládající listině uvedla princip ochrany lidských práv jakožto individuálních práv na

⁴ SEIDL-HOHENVELDERM, I. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: ASPI, 2001, s. 328.

nejvyšším místě. Prvním dokumentem zásadní povahy byla Charta OSN, schválená na Konferenci OSN v San Francisku roku 1945.

Roku 1948 byla přijata *Všeobecná deklarace lidských práv*, která vycházela z identických principů jako Charta OSN. Všeobecná deklarace lidských práv odkazuje na Chartu OSN, která je součástí preambule, a dále dikcí jednotlivých ustanovení, například článku 1: „*Všichni lidé se rodí svobodní a rovní v důstojnosti i právech...*“⁵ Všeobecná deklarace se však nestala právně závazným dokumentem.

Vypracování závazných mezinárodních úmluv o lidských právech bylo daleko obtížnější než vyhlášení lidských práv v deklaraci mající doporučující povahu. Zde měla totiž být formulována jednotlivá práva a svobody jednotlivce. Proto v roce 1966 schválilo valné shromáždění OSN *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*⁶ a *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. Oba pakty vstoupily pro Československo v platnost dnem 23. března 1976, ale navzájem se od sebe liší. Totožná ustanovení obou paktů zahrnují zásadu na sebeurčení národů a zakazují jakoukoli diskriminaci při výkonu lidských práv.

Pro ochranu osobnosti jsou významné články Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Jedná se konkrétně o článek 17: „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Zvláště nebude nikdo bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům.*“ Z podstatných je významný článek 26. „*Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakékoli diskriminace. Zákon zakáže jakoukoli diskriminaci a zaručí všem osobám stejnou a účinnou ochranu proti diskriminaci z jakýchkoli důvodů, např. podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného přesvědčení, národnostního nebo sociálního původu, majetku a rodu.*“

K dalším mezinárodním úmluvám patří:

- a) Úmluva o otroctví z roku 1926, vyhl. pod č. 165/1930 Sb. z. a n.,
- b) Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1966, vyhl. pod č. 95/1974 Sb.,
- c) Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979, vyhl. pod č. 62/1987 Sb., a Opční protokol k ní z roku 1999, vyhl. pod č. 57/2001 Sb.m.s.,

⁵ POTOČNÝ, M. *Dokumenty mezinárodního práva II*. Praha: Karolinum, 1996, s. 89.

⁶ Pakt byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb.

c) Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984, vyhl. pod č. 143/1988 Sb., a Opční protokol k ní z roku 2002, vyhl. pod č. 76/2006 Sb.m.s.

e) Úmluva o právech dítěte z roku 1989, vyhl. pod č. 104/1991 Sb., a Opční protokol z roku 2000, vyhl. pod č. 45/2003 Sb.m.s.

1.1.2 Ostatní mezinárodní smlouvy

Z mezinárodních smluv spravovaných *Mezinárodní organizací práce* v Ženevě stojí za zmínku alespoň:

a) Úmluva o nucené nebo povinné práci, č. 29, z roku 1930, vyhl. pod č. 506/1990 Sb.,

b) Úmluva týkající se odstranění nucené práce, č. 105, z roku 1957, sděl. č. 231/1998 Sb.,

c) Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání), č. 111, z roku 1958, vyhl. pod č. 465/1990 Sb.m.s.

Osobnostní práva jsou upravena též v mezinárodním právu autorském a mezinárodním právu výkonných umělců. Patříčné smlouvy spravuje *Světová organizace duševního vlastnictví* v Ženevě. Do pramenného výčtu náleží:

a) Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. 9. 1886, doplněná v Paříži dne 4. 5. 1896, revidovaná v Berlíně dne 13. 11. 1908, doplněná v Bernu dne 20. 3. 1914 a revidovaná v Římě dne 2. 6. 1928, v Bruselu dne 26. 6. 1948, ve Stockholmu dne 14. 7. 1967 a v Paříži dne 24. 7. 1971, vyhl. pod č. 133/1980 Sb., ve znění vyhl. pod č. 19/1985 Sb.,

b) Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech z roku 1996, vyhl. pod č. 48/2002 Sb.m.s.⁷

⁷ TELEČ, I. Přirozené právo osobností a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1, s. 1.

1.2 Evropská úroveň

Ochrana všeobecného osobnostního práva je v Evropě zabezpečována v rámci ochrany základních práv a svobod.

V dnešní Evropě jsou uznávány dva hlavní systémy ochrany lidských práv. První, starší systém vznikl na půdě Rady Evropy a je znám především úpravou Evropské úmluvy o lidských právech. Druhým z nich je Charta základních práv EU, která je systémem ochrany základních (lidských) práv v rámci Evropské unie.

Podle zakládacích smluv a judikatury Evropského soudního dvora jsou členské státy nejen povinny dodržovat právo Evropské unie, ale jsou za to i odpovědní. Nástroje odpovědnosti byly vyvinuty postupně, paralelně s nimi se v orgánech EU vyvíjela i doktrína přednosti práva EU před národním právem.⁸

Podle Lisabonské smlouvy je právním základem EU pozměněná *Smlouva o Evropské unii*, ponechávající si svůj název, a Smlouva o ES, přejmenovaná na *Smlouvu o fungování Evropské unie*.

Článek 2 Smlouvy o Evropské unii stanoví: „*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.*“⁹

⁸ SUCHÁNEK, R., JIRÁSKOVÁ, V. *Ústava ČR v praxi. 15 let platnosti základního zákona*. Praha: Legex, 2009, s. 43

⁹ Smlouva o EU ve znění Lisabonské smlouvy. Konsolidované znění. Úřední věstník EU, C83 ze dne 3. 3. 2010

1.2.1 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Rada Evropy vznikla jako první evropská mezinárodní organizace, která si kladla za cíl ochranu lidských práv a demokratických hodnot a podporu pluralitní společnosti v Evropě. Tato vstoupila v platnost v roce 1953. Důležitost tohoto dokumentu je spatřována především v tom, že se jedná o právně závazný dokument se systémem kontroly dodržování jeho ustanovení. Úmluva především obsahuje výslovná ustanovení týkající se procesních práv. Je to na prvním místě čl. 6, zaručující právo na spravedlivý proces, dále čl. 5 a 13.

K Úmluvě bylo přijato celkem 14 protokolů, z nichž některé rozšířily stávající katalog práv, a proto je nazýváme dodatkovými. Evropská úmluva o lidských právech a její dodatkové Protokoly odkazují v celé řadě svých ustanovení na vnitrostátní práva, někdy také na právo mezinárodní nebo na jeho principy.¹⁰ Dodatkové protokoly tvoří samostatné mezinárodní smlouvy. Nejvýznamnějším je Protokol č. 11, rušící Evropskou komisi pro lidská práva a zakládající Evropský soud pro lidská práva, a to jak pro mezistátní podání, tak pro individuální stížnosti.

Dokumentem nejvyšší právní síly v oblasti ochrany osobnosti je čl. 1 Dodatkového protokolu, dále například právo na život (článek 2), právo na respektování soukromého a rodinného života (článek 8), svoboda projevu (článek 10). Za pozornost stojí dodatkový protokol týkající se ochrany osobnosti, a to Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, Úmluva o lidských právech a biomedicíně,¹¹ dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a zákazu klonování lidské bytosti.¹²

¹⁰ REPÍK. B. K pojmu zákon v Evropské úmluvě o lidských právech. *Právník*, 2008, s. 2, s. 105.

¹¹ Sdělení č. 96/2001 Sb., Úmluva o lidských právech a biomedicíně, v platném znění.

¹² Sdělení č. 97/2001 Sb., dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti, v platném znění.

1.2.2 Charta základních práv EU

Evropská charta základních práv je jedním z nejdůležitějších evropských dokumentů v historii. Mnohé z toho, o čem pojednává, však již bylo nesčetněkrát napsáno již dříve. Evropská charta základních práv v sobě spojuje všechny samostatné dokumenty o právech evropských občanů, platných v jednotlivých zemích Evropské unie, jakož i všechna rozhodnutí učiněná oficiálními evropskými soudními dvory. Charta se stala klíčovým předělem ve vývoji unijní politiky a práva ve vztahu k základním právům. Dá se říci, že Charta představuje první kodifikaci základních práv na půdě EU. Jedná se zatím o nejrozsáhlejší katalog lidských práv na mezinárodněprávní úrovni. Musíme konstatovat, že ve svých sedmi kapitolách chrání tento dokument jak základní lidská práva a práva občanská a politická, tak práva hospodářská. Dále jsou zde zakotvena práva vztahující se k evropskému občanství a konečně práva, která můžeme označit za práva tzv. třetí generace, z nichž většina představuje v mezinárodně právní ochraně lidských práv na evropském kontinentu určité novum.

Charta obsahuje 54 článků a je členěna do sedmi kapitol. Velmi netradiční je rozdělení práv v Chartě, resp. názvy jednotlivých kapitol obsahujících práva. Toto členění nereflektuje klasické třídění do generací, neodděluje od občanských a politických práv striktně práva hospodářská, sociální a kulturní. Je důkazem zásady nedělitelnosti lidských práv, což znamená, že všechna práva jsou si rovna a že mezi nimi neexistuje žádná hierarchie.

Již z Preambule vyplývá, že se Charta vztahuje na každého občana EU. Můžeme tak soudit z výroku: „...*Unie se opírá o nedílné, všeobecné hodnoty lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity. Spočívá na zásadách demokracie a vlády práva. Unie přispívá k zachování a rozvíjení těchto hodnot za současného respektování rozmanitosti kultur a tradic národů Evropy.*“¹³

Charta uvádí všechna základní práva v rámci šesti hlav: důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita, občanská práva a spravedlnost. Tato práva jsou univerzální, jsou tedy platná pro všechny bez ohledu na národnost či trvalý pobyt.¹⁴ Pro námi zkoumanou problematiku stojí za povšimnutí obecné ustanovení o lidské důstojnosti, která je nedotknutelná a musí být zachována a chráněna (čl. 1), právo na život (čl.2), právo na

¹³ Charta základních práv EU. Preambule.

¹⁴ ČERNÁ, D. Standard lidských práv v Evropě – srovnání Evropské úmluvy a Charty základních práv EU. *Právník*, 2008, č. 4 s. 378 – 381.

integritu lidské osobnosti (čl. 3), na úctu k soukromému a rodinnému životu (čl. 7), na ochranu osobních údajů (čl. 8) apod.

1.2.3 Výčet dalších evropských úmluv

V této podkapitole pouze heslovitě vyjmenuji příkladné evropské úmluvy, které slouží k ochraně osobnostních práv jednotlivců:

- a) Úmluva o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování dat z roku 1981, vyhl. pod č. 115/2001 Sb.m.s.,
- b) Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1987, vyhl. pod č. 9/1996 Sb.,
- c) Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin z roku 1995, vyhl. pod č. 96/1998 Sb.,
- d) Úmluva o právech dítěte z roku 1989, vyhl. pod č. 104/1991 Sb.,
- e) Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně z roku 1997, vyhl. pod č. 96/2001 Sb.m.s.,
- f) Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí z roku 1998, vyhl. pod č. 97/2001 Sb.m.s.¹⁵

1.3 Ústavní úroveň

Vzhledem k tomu, že se Česká republika stala dne 1. května 2004 členským státem Evropské unie, je právní řád EU smluvně závazným i u nás. Naše republika prohlásila ratifikované mezinárodní smlouvy ve smyslu čl. 10 Ústavy za součást právního řádu.¹⁶

¹⁵ TELEEC, I. Přirozené právo osobností a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1, s. 1.

¹⁶ Jan Kysela a Zdeněk Kuhn zastávají názor, že přednost evropského práva je nutno považovat za přijatou prostřednictvím interpretace čl. 10a Ústavy (tedy, že pokud mezinárodní smlouva upravuje přenesení pravomocí, je takovým přenesením i stanovení o přednosti práva EU, a proto má právo EU přednost před právem vnitrostátním ve smyslu zakládacích smlouvy a její interpretace ESD), někteří jiní autoři (např. Malenovský)

Ústava tak upřednostňuje mezinárodní smlouvy před zákony. Ve vztahu k ústavnímu pořádku České republiky pak Ústava v čl. 87 odst. 2 zavádí možné rozhodování Ústavního soudu ČR o mezinárodních smlouvách podle čl. 10a a čl. 49 Ústavy z hlediska jejich souladnosti s ústavním pořádkem. Není tedy možné ratifikovat takovou mezinárodní smlouvu, pokud by prohlášený nesoulad nebyl odstraněn.¹⁷

Ústava České republiky je základním řádem, podle něhož se tvoří státní vůle a uplatňuje se státní moc, stanoví se pravidla pro tvorbu a vydávání obecně závazných aktů a pro jejich vynucování orgány správními, soudními i jinými. Ústava České republiky je považována za rigidní, lze ji změnit pouze ústavním zákonem. V České republice převažuje právní teorie, že veškeré právo můžeme dělit na veřejné a soukromé. Tato dichotomie vychází z práva římského, jež rozlišovalo *ius publicum* a *ius privatum*. Ústavní právo nelze z hlediska těchto kritérií zařadit jen jako součást práva veřejného. Ústava České republiky obsahuje normy práva veřejného i soukromého. Obzvláště Listina základních práv a svobod, která je jako ústavní zákon součástí ústavního řádu České republiky, je i základem vztahů soukromoprávních.¹⁸

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozovala Listina základních práv a svobod, představoval v listopadovém ústavním vývoji rozhodující předěl.¹⁹ Ústava České republiky je společně s Listinou základních práv a svobod součástí Ústavního pořádku České republiky.²⁰ Článek 3 Ústavy uvádí: „*Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.*“²¹

Jednotlivé instituty, upravené v Listině, mají určité společné rysy. Prvým z nich charakterizuje jejich právní povahu. Jde o veřejnoprávní instituty, které jsou pojaty jako subjektivní práva. Druhým společným rysem institutů je okolnost, že jde o práva ústavní. V Listině existují práva, která jsou platná absolutně, což znamená, že do nich nesmí zasahovat nikdo, nejen státní moc. Dalším společným rysem všech institutů upravených Listinou je přímá aplikovatelnost a vynutitelnost jejich ustanovení.

předpokládají, že přednost sekundárního práva je stanovena přímo v čl. 10 Ústavy. Z toho by pak vyplývalo, že je se sekundárním právem nutno zacházet stejně jako s mezinárodními smlouvami.

¹⁷ OUTLÁ, V., HAMERNÍK. P. a kol. *Praktikum práva Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 23.

¹⁸ PAVLÍČEK, V., a kol. *Ústavní právo a státověda*. 1. díl. Praha: Linde, 1998, s. 22, 37 – 38.

¹⁹ PAVLÍČEK, V. *O české státnosti – úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii*. Praha: Universita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 115.

²⁰ Listina je dle čl. 3 a 112 odst. 1 Ústavy ČR součástí ústavního pořádku. Měněna a doplňována může být Listina jen formou ústavních zákonů dle díkce čl. 9 odst. 1 Ústavy.

²¹ Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, článek 3.

Ústavní základ ochrany osobnosti zakotvuje nejen Ústava České republiky²², ale tato osobnostní práva přímo garantuje Listina základních práv a svobod²³.

1.3.1 Listina základních práv a svobod a ochrana osobnosti

Článek 1 Listiny stanoví: „*Lidé jsou svobodni a rovni v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“²⁴ Jak uvádí Pavlíček k článku 1: „*To, že jsou lidé svobodni a rovni v důstojnosti i právech znamená, že nelze vydat žádný právní předpis, který by některé lidi nebo jejich skupiny v jejich právech omezoval a určité občany diskriminoval.*“²⁵ Lidé jsou vždy subjektem práva a nikdy jeho předmětem (v minulosti to často bývalo jinak). V konkrétním se lidské vlastnosti odrážejí více nebo méně ve všech oborech práva a jeho jednotlivých institutech.²⁶

Z dalších článků LZPS jsou pro moji práci důležité články 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14.

1.4 Občanský zákoník

Hodnoty lidské osobnosti, resp. jejich ochrana, jsou rozvedeny a konkretizovány především v zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění, a to v rubrice „Ochrana osobnosti“ v ustanovení § 11 až 16. Toto právo je chápáno jako jednotné právo, v jehož rámci existují dílčí osobnostní práva, zabezpečující ochranu těchto jednotlivých dílčích hodnot fyzické osoby.²⁷

Vymezení předmětu osobnostních práv v občanském zákoníku je konkretizováno v § 11 a § 12. V § 11 se vychází z tzv. generální klauzule, která stanoví, že „*fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života, zdraví, občanské cti, a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy*“.²⁸ Uvedená osobnostní práva je třeba chápat jako příkladná dle judikatury: „*Z dikce ustanovení § 11*

²² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.

²³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ PAVLÍČEK V. *O české státnosti úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii*. Universita Karlova Karolinum, Praha, 2002, s. 16.

²⁶ BENDA, E. *Die Würde des Menschen ist unantastbar*. In ARSP - Beiheft Nr. 22 – Beiträge zur Rechtsanthropologie, Stuttgart 1985, s.23.

²⁷ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, 2001, s. 34.

²⁸ Zákon č. 40/1964, Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 11

občanského zákoníku vyplývá, že se jedná o výčet demonstrativní, že jednotlivá dílčí práva na ochranu osobnosti musí být chápána jako příkladná, typická,....“²⁹

Občanský zákoník chrání i jiné složky a projevy spjaté s osobností občana (důstojnost, vážnost, skutečnosti týkající se rodinného života, vnitřní, intimní stránky osobnosti apod.).³⁰

Na rozdíl od demonstrativního výčtu osobnostních práv dle § 11 je rozsah chráněných práv v § 12 stanoven taxativně. Předmětem ochrany jsou zde písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy, týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy. Svolení není třeba, pokud se tyto použijí k úředním účelům na základě zákona nebo pro účely vědecké a umělecké či pro účely filmového, tiskového, rozhlasového nebo televizního zpravodajství ovšem za předpokladu, že ani toto použití nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby (§ 12 odst. 2 a 3).³¹ Jak vidíme, osobnostní práva jsou tedy omezena třemi licencemi v občanském zákoníku:

- *úřední licence* = listiny a materiály osobní povahy mohou být použity bez svolení k úředním účelům, na základě zákona
- *umělecká a vědecká licence* = obrazové a zvukové záznamy osoby se mohou bez svolení použít přiměřeným způsobem pro vědecké a umělecké účely
- *zpravodajská licence* = obrazové a zvukové záznamy mohou být bez svolení pořízeny a použity přiměřeným způsobem pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství.

Základní triáda prostředků ochrany osobnostních práv je pak zakotvena v § 13. Fyzická osoba se může zejména domáhat toho, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů, aby byly odstraněny následky a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění (§ 13 odst. 1). „*Přiměřené zadostiučinění lze fyzické osobě postižené zásahem do práva na ochranu osobnosti přiznat jen na její návrh. Přiměřenost požadovaného zadostiučinění posoudí soud, který při jeho určení není vázán návrhem uplatněným v žalobě.*“³²

Podle § 13 odst. 2 lze požadovat náhradu nemajetkové újmy i v penězích. „*Finanční zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti lze přiznat, pokud*

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 1995, sp. zn. I. ÚS 15/95.

³⁰ Sborník stanovisek, závěrů, rozborů a zhodnocení soudní praxe, zpráv o rozhodnutí soudů a soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu. Praha: Nejvyšší soud, 1980, s. 171.

³¹ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, 2001, s. 35

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2002, sp. zn. 28 Cdo 822/2002

nebude postačující morální zadostiučinění a pokud došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře.“³³

Otázka, zda dochází k promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích při zásahu do osobnostních práv, je již několik let řešeným problémem. V odborné veřejnosti je na to několik názorů. Například Karel Eliáš se v komentáři k občanskému zákoníku přiklání k tomu, že *„zatímco v případě práva na náhradu škody na majetku se jedná o právo majetkové, u práva na náhradu škody na zdraví se jedná o právo osobnostní, a to se všemi důsledky s tím spojenými. Důsledkem toho, že se jedná o právo osobnostní je jeho nepromlčitelnost.“* Podle Eliáše *„ochrana lidské osobnosti nemůže být horší nežli ochrana vlastnictví. Jinak bychom popřeli samotný antropologický základ soukromého práva.“*³⁴ Většina dalších komentářů se s tímto tvrzením neslučuje, stejně tak následující rozhodnutí soudu: Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích jako právo majetkové povahy podléhá promlčení v obecné tříleté promlčecí lhůtě.³⁵ A já osobně se přikláním ke komentářům, které se s tvrzením profesora Eliáše neslučují.

Podle § 13 odst. 3 tohoto ustanovení pak výši náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. V této souvislosti například judikoval Ústavní soud toto: *„Lze obecně konstatovat, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy, aj., musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané (...) Současně tím stát akceptuje, že jeho mocenský zásah do svobody projevu za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak.“*³⁶

Práva pozůstalých pro případ smrti fyzické osoby a odpovědnost za škodu, pokud k ní došlo v souvislosti s neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti zesnulého jsou upravena v § 15 a § 16.³⁷

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2005/2003

³⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář.* Svazek I. Praha: Linde, 2008, s. 422.

³⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 1. 2006, sp.zn. 1 Co 196/2005.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03.

³⁷ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob.* Praha: Linde, 2001, s. 35.

1.5 Nový občanský zákoník

Dne 22. března 2012 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 33 pod číslem 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník. Je tedy platným zákonem, který však nabude účinnosti 1. ledna 2014. Nejprve se zde budu zabývat strukturou zákoníku a následně pak osobnostními právy v něm uvedenými. Je rozčleněn na pět částí. První část se věnuje právnímu postavení člověka jako jednotlivce. Druhá část upravuje rodinné právo – například institut manželství a práva a povinnosti manželů, rodičů i dětí. Třetí část se týká tzv. absolutních majetkových práv vymezuje držbu, vlastnictví, spoluvlastnictví, věcná práva k cizím věcem, správu cizího majetku a dědické právo. Čtvrtá část se zabývá relativními majetkovými právy a řeší vznik závazků a jejich obsah, zajištění a zánik. Poslední část občanskoprávního kodexu upravuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná – zejména pravidla přechodu ze současné právní úpravy na nový právní pořádek.

Tento nový zákoník z pera Karla Eliáše a Michaely Zuklínové je postaven na principu dispozitivnosti, když v § 1 odst. 2 říká *„Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby upravit soukromá práva a soukromé povinnosti odchylně od zákona; k ujednáním porušujícím veřejný pořádek, dobré mravy nebo právo týkající se postavení osoby včetně práva na ochranu osobnosti se však nepřihlíží“*.

Samotní autoři zákona zdůrazňují značný význam práva na ochranu osobnosti v občanském právu tím, že již v obecném ustanovení zakotvují, že *„soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“*³⁸ Stejně ustanovení v odst. 2 písm. a) upřesňuje, že soukromé právo spočívá na zásadách, že *„každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.“*³⁹

Ve všeobecném ustanovení nového občanského zákoníku se dále v § 19 odst. 2 stanovuje, že *„přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich*

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 3 odst. 1.

³⁹ Tamtéž, § 3 odst. 2, písm. a)

*vzdát, přičemž stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.*⁴⁰

Osobnostní práva jsou dále upravena v oddíle 5 nazvaném Jméno a bydliště člověka. Podrobnější úprava osobnostních práv je zachycena v oddíle 6 nazvaném Osobnost člověka v ustanovení § 81 až § 117 zákona. V těchto stanovenech zákonodárce výrazně zesiluje ochranu práva spojených s osobností člověka, jako jsou právo na život, zdraví, osobní svobodu, na jméno, čest, soukromí a další. Porušení těchto práv musí být odčiněno, stejně jako je tomu dnes, zadostiučiněním. Nově se ale dává přednost peněžitému zadostiučinění, které musí být poskytnuto vždy, nestačí-li jiný způsob (např. omluva) skutečnému a dostatečně účinnému odčinění způsobené újmy. Zvláštní pozornost se věnuje zásahům do tělesné integrity (§ 93 – 103).⁴¹

Stejně tak je upraveno rovněž nakládání s částmi lidského těla, a to v § 110 až § 111 a v ustanoveních § 112 až § 116 po smrti fyzické osoby.

1.6 Trestní a správní právo

Ochrana osobnosti je poskytována v rámci veřejného práva rovněž právem trestním a správním.

Účelem trestního zákona (TZ) je chránit zájmy nejen společnosti, ústavního zřízení České republiky či právnických osob, ale také práva a oprávněné zájmy osob fyzických. Trestní právo chrání především život a zdraví fyzických osob (hlava první TZ), stejně tak v hlavě druhé TZ jsou uvedeny trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou zákonodárcem uvozeny v hlavě třetí TZ. Z dalších stojí za zmínku např. ustanovení § 359 Hanobení lidských ostatků, apod.⁴²

Normy správního práva poskytují ochranu osobnosti fyzické osoby především v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění (např. § 49 Přestupky proti občanskému soužití).⁴³

Ze samotné podstaty správního i přestupkového řízení, v nichž dochází k vydávání konkrétních správních aktů, v jejich rámci bývá dotčeno soukromí, a to nejen samotného účastníka řízení, ale někdy i jiných subjektů. Problematickým při správním

⁴⁰ Tamtéž, § 19 odst. 2.

⁴¹ Nový občanský zákoník. Osoby. Přístupno: [on-line 22-03-2012] z. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/co-upravuje-obecna-cast-zakoniku/osoby.html>

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

⁴³ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění.

řízení a projednávání přestupků je stanovení rozsahu zpracovávaných osobních údajů. Ani správní řád ani zákon o přestupcích nespécifikují rozsah osobních údajů, které je správní orgán oprávněn v řízení shromažďovat. Zákon o přestupcích mlčí zcela a správní řád hovoří pouze o údajích umožňujících identifikaci osob.

V žádném právním předpise tak není rozsah zpracovávaných osobních údajů taxativně vymezen, je proto nezbytné řídit se při jeho určování zákonem č. 101/2000, o ochraně osobních údajů, v platném znění. Minimální rozsah osobních údajů, kterých je třeba k tomu, aby osoba byla identifikována, představuje jméno, příjmení a datum narození, aby nemohlo dojít k záměně, pokud by na téže adrese bydlely dvě osoby téhož jména a příjmení. Mezi další údaje patří adresa trvalého pobytu.⁴⁴

1.7 Ostatní právní předpisy

Z předcházející podkapitoly vyplývá, že informace a osobní údaje jsou v současné době jednou z nejcennějších a tedy nejžádanějších komodit. Právě proto je však jakákoliv neoprávněná manipulace s nimi nesmírně nebezpečná, nebo alespoň velmi nepříjemná. Z toho důvodu byl u nás v roce 2000 přijat zákon č. 101/2000 sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Od té doby byl nesčetněkrát novelizován. Velký důraz je při této ochraně kladen zejména na nutnost získat souhlas subjektu se zpracováním osobních údajů, zákonnost zpracování, nutnost oznámení zpracovávání, právo subjektu osobních údajů na získání informací a opravu osobních údajů, bezpečnost a omezený sběr.⁴⁵

Z dalších můžeme vzpomenout například zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném znění nebo zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění. V ustanovení § 16 a § 17 zákoníku práce nalezneme základní vymezení diskriminace. Ustanovení je v obecné rovině inspirováno požadavkem Evropské unie, aby byl stanoven základní rámec pro boj s diskriminací na základě rozdílnosti pohlaví, rasového nebo etnického původu, víry nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku, sexuální orientace, pokud jde o zaměstnání nebo výkon povolání.⁴⁶ Zákoník práce jednoznačně zakazuje ponižování důstojnosti. Jak již bylo zmíněno, za pozornost zde stojí například i § 316 „Ochrana majetkových zájmů zaměstnavatele a ochrana osobních

⁴⁴ BARTÍK, V., JANEČKOVÁ, E. *Ochrana osobních údajů v aplikační praxi (vybrané otázky)*. Praha: Linde, 2010, s. 77, 93.

⁴⁵ BARTÍK, V., JANEČKOVÁ, E. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Praha: ANAG, 2010, s. 12 - 14.

⁴⁶ DŮVODOVÁ ZPRÁVA K ZÁKONU č.155/2000 Sb., ASPI /online 30.4.2012/

práv zaměstnance“. V odst. 2 tohoto ustanovení je řečeno, že zaměstnavatel nesmí bez závažného důvodu narušovat soukromí zaměstnance na pracovištích (kontrola elektronické pošty, obsahu hlasových komunikací, monitorování využívání počítačů, atd.). V praxi se vyskytují názory, že zaměstnanec může v pracovní smlouvě nebo v jiné dohodě se zaměstnavatelem vyslovit souhlas s tím, že zaměstnavatel může číst a kontrolovat výše uvedené. Souhlas však zaměstnanec nemůže vyslovit z několika důvodů. Základní lidská práva a svobody jsou nezadatelná a nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. Znamená to, že nikdo jich nemůže být zbaven ani zákonem, ani se jich nemůže zbavit sám tím, že by se jich vzdal, ani jako jednotlivec, ani jako příslušník kolektivu. Zaměstnanec by se svým souhlasem v pracovní smlouvě předem vzdal svého práva na ochranu přepravovaných zpráv, tedy práva, které mu zaručuje LZPS.⁴⁷

Problematiky ochrany osobnosti se mohou dotýkat spory vniklé při uplatňování zákona č. 140/1996 sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnosti bývalé Státní bezpečnosti. Citovaný zákon neobsahuje žádnou zvláštní úpravu ochrany, uplatní se zde obecná občanskoprávní ochrana podle § 11 a násl.⁴⁸

Jsou pochopitelně i zákony, jež upravují ochranu osobnosti v médiích, zpravodajstvích apod. – jedná se např. o zákon č. 49/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku nebo o zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

V neposlední řadě vzpomenu zákon č. 285/200 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů.

⁴⁷ JOUZA, L., SALAČOVÁ, M. *Zákoník práce s komentářem*. Český Těšín: Poradce, 2011, s. 345 – 347.

⁴⁸ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 65.

2. Všeobecné osobnostní právo

Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje občanský zákoník jako jednotné právo. Jeho funkcí je zabezpečit důslednou ochranu respektování osobnosti fyzické osoby a její individuální integrity jako nutnou podmínku její důstojné existence i jejího celkového svobodného rozvoje.⁴⁹

„Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu lze vymezit jako souhrn stejnorodých (homogenních) právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle.“⁵⁰

Jak je možné se přesvědčit z další části mé práce, institut ochrany osobnosti upravuje v občanském zákoníku pouze několik ustanovení. Obecnost těchto norem v praxi vyvolává potřebu používat judikaturu soudů, neboť tato významně ovlivňuje právní vědu a upřesňuje platné právo. V této kapitole se pokusím vyjádřit nejdříve charakteristiku osobnostního práva a dále právní vztahy, jež mají tři prvky: subjekty (účastníky), obsah a předmět těchto vztahů.

2.1 Základní charakteristika osobnostního práva

Okruh nehmotných hodnot, mezi něž patří právě právo na ochranu osobnosti, není nic statického a rozšiřuje se v závislosti na vývoji té či oné společnosti. Pod pojmem ochrana osobnosti rozumíme občanskoprávní ochranu ryze osobních práv, resp. též všeobecných osobnostních práv.⁵¹ Hodnoty jako je čest, důstojnost, dobrá pověst, apod. se odvíjejí od stupně vývoje společnosti, a to jak v ekonomické nebo politické oblasti, tak od stavu demokracie, kultury, vzdělanosti, morálky a jiných podobných hodnot.

⁴⁹ JANEBA, J. Ochrana osobnosti – část I. Přístupno [on-line 10-09-2012] z <http://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-osobnosti-cast-i-17864.html?mail>.

⁵⁰ KNAP, K. a kol. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 57.

⁵¹ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2004, s. 64.

Právo na ochranu osobnosti musíme odlišit od zvláštních osobnostních práv (viz práva duševního vlastnictví), jež vznikají z výsledků tvůrčí duševní činnosti.⁵²

Jak tedy můžeme nehmotný statek vymežit? Z odborného pohledu „*nehmotný statek lze pojmově vymežit jako statek vytvářený konkrétním duševním obsahem, jehož objektivní výraz je způsobilý být předmětem společenských vztahů, aniž by bylo třeba jeho ztělesnění v hmotné podobě. Objektivní výraz umožňuje u nehmotných statků jejich smyslové vnímání.*“⁵³

Telec rozděluje systém práv k nehmotným statkům do dvou základních skupin, a to z hlediska způsobilosti být předmětem občanskoprávních vztahů.⁵⁴ Mezi nehmotné statky, které nejsou způsobilé být předmětem občanskoprávních vztahů a které nejsou ocenitelné ekonomickými kategoriemi řadí zejména předměty osobního práva na ochranu fyzických osob, konkrétně osobnost fyzické osoby.⁵⁵

Stejný autor uvádí zásady osobnostního práva následovně:

- v pochybnostech ve prospěch života
- zásada nedotknutelnosti osobnosti
- zásada přednosti
- zásada odvolatelnosti svolení
- zásada zákazu těžení finančního prospěchu z lidského těla nebo jeho částí
- zásada pietní⁵⁶

Osobnostní právo odborníci charakterizují takto

- náleží každé fyzické osobě jako suverénu a individualitě
- má osobní (nemajetkový charakter)
- působí vůči všem ostatním subjektům
- patří po celou dobu života fyzické osobě
- je nepřevoditelné, nezczitelné

⁵² Tamtéž.

⁵³ KNAP, K. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: CODEX, 1994, s. 11.

⁵⁴ Druhou skupinu tvoří nehmotné statky, které jsou způsobilé být předměty občanskoprávních vztahů, a které jsou ocenitelné ekonomickými kategoriemi (obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků, předměty průmyslových práv, zvukové a obrazové záznamy, atd.). Z důvodu zadání naší práce, se však jimi nebudeme blíže zabývat.

⁵⁵ TELEC, I. O nehmotných statcích a duševním vlastnictví. *Právní rozhledy*, 1997, č.,11, s. 551.

⁵⁶ TELEC, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1, s. 7.

- je nepostižitelné výkonem rozhodnutí
- je časově neomezené
- je nepromlčitelné a neprekludovatelné⁵⁷

2.2 Subjekty osobnostního práva

Z právní teorie víme, že možnost osob účastnit se právních vztahů je podmíněna jejich právní subjektivitou. Tím je myšleno, že subjektem právního vztahu může být někdo, případně něco, kdo má tzv. právní subjektivitu, tj. způsobilost mít práva a povinnosti. Obecně můžeme říci, že podle našeho právního řádu mají právní subjektivitu osoby fyzické, osoby právnické a stát.

Subjektem osobnostního práva však může být vždy jen fyzická osoba, neboť z logiky věci vyplývá, že chráněné hodnoty lidské osobnosti se týkají pouze osob fyzických. „Způsobilost mít právo na ochranu své osobnosti má každý občan, tedy i nezletilec (§ 7 odst. 1 obč. zák.). Práva chráněné ustanoveními § 11 a násl. náležejí ze zákona všeobecně každému občanovi bez rozdílu věku, aniž by bylo požadováno splnění jakýchkoliv dalších podmínek“.⁵⁸ Pokud došlo do zásahu práv více fyzických osob, mohou se tyto domáhat svého práva na ochranu jak současně, tak i nezávisle na sobě.⁵⁹

Ochrana je poskytována nejen za života, ale i po smrti. Za života ji uplatňuje sama fyzická osoba, ale po smrti toto právo uplatňují osoby taxativně uvedeny v ustanovení § 15 (manželka nebo partner, děti a není-li jich, jeho rodiče). Tento výčet nelze rozšířit na další osoby. Nicméně „právo na ochranu osobnosti občana jako právo nemajetkové, ryze osobní povahy, zaniká smrtí občana (§ 7 odst. 2). Nepřechází tedy smrtí občana na dědice a nestává se předmětem dědění.“⁶⁰

Osoby uvedené v ustanovení § 15 nemohou dát souhlas k nakládání s projevy osobní povahy nebo jinými předměty ochrany, jestliže to oprávněný za svého života zakázal, stejně tak se nemohou domáhat náhrady nemajetkové újmy v penězích.⁶¹

Na rozdíl od subjektu nositele osobnostního práva neobsahuje zákon v ustanoveních § 11 až 16 označení subjektu zásahu, tj. subjektu, který zasáhl neoprávněně do práva na

⁵⁷ KNAP, K., ŠVESTKA, J. Ochrana osobnosti v občanském právu. Praha: Libri, 2004, s. 88.

⁵⁸ DOLEŽÍLEK, J. *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*. Praha: ASPI, 2008, s. 62.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002.

⁶⁰ DOLEŽÍLEK, op. cit., s. 63.

⁶¹ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2004, s. 65 – 66.

ochranu osobnosti. Tímto subjektem může být jak občan (osoba fyzická), tak i organizace (osoba právnická).⁶²

Ze soudní judikatury se dozvídáme, že u zásahů provedených tiskem, rozhlasem a televizí je nutno odlišit případy, kdy autorem zprávy (článku) je třetí osoba nebo jde-li o pracovníka vydavatelství (rozhlasu, televize). Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 931/2002 upřesňuje: „*Jestliže zaměstnanec právnické osoby při provedeném zásahu do osobnostních práv fyzické osoby jednal v rámci plnění úkolů právnické osoby, je zásah způsoben touto osobou. Z mezí plnění úkolů právnické osoby nevybočuje každá činnost zaměstnance, již způsobil škodu a jež je trestný činem.*“⁶³

2.3 Obsah osobnostního práva

Obsahem právního vztahu jsou práva a povinnosti jeho účastníků. Obsah všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva má dvě složky, a to složku pozitivní a negativní.

Pozitivní složkou myslíme „*oprávnění užívat a oprávnění disponovat, která jsou funkčně zaměřena k právnímu zajištění normální realizace osobnosti fyzické osoby, resp. realizace jejích jednotlivých hodnot ve společnosti nezávisle na jejich porušení či ohrožení.*“⁶⁴

Negativní složka je oprávněním vzepřít se, resp. „*zapovědět neoprávněné zásahy ze strany ostatních subjektů s rovným právním postavením. Toto oprávnění slouží funkčně k zabezpečení ochrany osobnosti fyzické osoby v případě jejího neoprávněného porušení, resp. ohrožení ze strany jiných subjektů s rovným právním postavením.*“⁶⁵

Výkon negativní a pozitivní složky obsahu všeobecného osobnostního práva fyzických osob přispívá k právní jistotě, bezpečnosti a stabilitě občanskoprávního postavení fyzické osoby jako jedné z podmínek pro rozvoj její aktivity, iniciativy či kreativity. Toto svědčí o tom, že „*všeobecné osobnostní právo má každá osoba již před jeho neoprávněným porušením, resp. ohrožením.*“⁶⁶

⁶² DOLEŽÍLEK, op. cit., s. 65.

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.

⁶⁴ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 94.

⁶⁵ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 97.

⁶⁶ Tamtéž.

2.4 Předmět osobnostního práva

Předmětem právního vztahu je chování účastníků v tomto vztahu, k němuž práva a povinnosti účastníků směřují. Předmětem osobnostního práva je osobnost člověka, respektive jednotlivé dílčí hodnoty všeobecného osobnostního práva. Ty poskytují ochranu jednotlivých typických hodnot osobnosti fyzické osoby. Jednotlivá demonstrativní práva jsou neoddělitelnou součástí celkové fyzické a psychické integrity fyzické osoby. V souladu s koncepcí přirozených práv člověka umožňuje generální klauzule § 11 občanského zákoníku rozšíření jednotlivých stránek všeobecného osobnostního práva. Uvedené ustanovení výslovně uvádí jako typické především právo na ochranu života a zdraví, právo na občanskou čest a lidskou důstojnost, stejně tak i právo na jméno. Do rámce zmíněné všeobecné úpravy § 11 patří právo na soukromí fyzické osoby, včetně respektování rodinného života.

Výše zmíněné ustanovení doplňuje § 12, jenž zachycuje chráněné hodnoty osobnosti fyzické osoby nebo její projevy. Jedná se o písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy. Zde se jedná o taxativní výčet.⁶⁷

Nyní budu v následujících podkapitolách charakterizovat jednotlivá dílčí práva.

2.4.1 Právo na tělesnou integritu

Podíváme-li se do jakéhokoli slovníku na pojem „integrita“, zjistíme, že se jedná o neporušenost, nedotknutelnost či celistvost,⁶⁸ v práci si dovolím doplnit – těla. Tělo člověka tvoří integrální součást jeho osobnosti jako právního subjektu. Jinak řečeno, bez těla by neexistovala ani osobnost. „*Osobnost každé fyzické osoby je vytvářena jednotou jeho složky morální a tělesné.*“⁶⁹ Předmětem práva na tělesnou integritu fyzické osoby je život, zdraví a tělo, tedy nehmotné hodnoty. Pod pojmem zdraví zahrnujeme jak zdraví fyzické, tak i psychické. Chráněno je však nejen tělo živého člověka a *nasciturus*, ale i tělo zemřelého či jeho části a orgány. Mrtvé tělo není totiž v právním smyslu věcí,

⁶⁷ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2004, s. 66.

⁶⁸ REJMAN, L. *Kapesní slovník cizích slov*. Praha: SPNK, 1971, s. 76.

⁶⁹ KNAP, K. a kol, op. cit., s. 204.

ale jedná se o součást osobnosti, a to po celou dobu, pokud jsou tělesné pozůstatky individualizované.

Z hlediska posmrtné ochrany jsou důležitá ustanovení zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, jež upravují odebrání tkání a orgánů od zemřelé fyzické osoby. Odběr od zemřelých dárců je upraven ustanovením § 10 zmíněného transplantačního zákona. Přípustnost možnosti odběru závisí na zjištění smrti. Smrt se zjišťuje prokázáním nenávratné zástavy krevního oběhu, nenávratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle.

Stejně tak lze provést odběr orgánu od žijícího dárce. V tomto případě lze tento orgán odebrat pouze ve prospěch fyzické osoby, kterou dárce určil.⁷⁰ Souhlas dárce nebo zákonného zástupce musí být svobodný, informovaný a jak bylo zmíněno, konkrétní. Musí být proveden písemně, stvrzen podpisem, datem a založen do zdravotní dokumentace. Dárce může svůj souhlas kdykoli odvolat.

Oblast, kde může docházet k omezení práva na tělesnou integritu, je zdravotní a léčebná péče. Zdravotní péče se poskytuje zásadně se souhlasem osoby, jíž se tato péče týká. Vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí pouze se souhlasem nemocného anebo lze-li tento souhlas předpokládat.

S účinností od 1. dubna 2012 byla práva pacientů značně posílena, neboť nabyl účinnost zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Tento zákon upravuje práva a povinnosti pacientů, poskytovatelů zdravotnických služeb a zdravotních pracovníků při poskytování těchto služeb. Je zde několik změn oproti dřívějšímu. V souladu s ustanovením § 31 odst. 1 má pacient nárok na veškeré informace o svém zdravotním stavu a o léčbě. Může však také požádat, aby mu lékař některé podrobnosti o jeho stavu naopak zatajil (§ 32). Ke kontroverzní úpravě dochází v péči o děti. S každým vážnějším zákrokem musí souhlasit oba rodiče (§ 35 odst. 2 písm. a). Pokud není možno sehnat souhlas obou rodičů, oznámí to lékař soudu, který stanoví opatrovníka. Děti mají také nárok na nepřetržitou přítomnost rodičů během ošetření nebo během hospitalizace.⁷¹

Od 1. dubna nabyt rovněž účinnosti zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, který například upravuje postupy asistované reprodukce.⁷²

⁷⁰ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, § 8.

⁷¹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v platném znění.

⁷² Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, v platném znění.

O tom, že problematika ochrany integrity těla je značně rozsáhlá, svědčí i zásahy k jiným účelům než preventivním a léčebným. Může se například jednat o kosmetické a plastické operace, klinické a badatelské pokusy, kastrace, zákroky změny pohlaví u transsexuálních osob, apod. I v těchto případech je nutno dodržovat postupy *lege artis*.

Právě v případech asistované reprodukce, docházelo v minulosti k mnoha zásahům do osobnostních práv, jež byly řešeny soudně. „*Lidské tělo, jeho část, produkt, jakož i genetický materiál, a to i když byl od těla oddělen, není věcí v právním smyslu. Jako takový, byl-li genetický materiál odebrán v průběhu lékařského zákroku se souhlasem dárce pro účely lékařsky asistované reprodukce, může být uchován a použit jen v souladu s tímto určením (...) Došlo-li při uchování zdravotnickým zařízením ke znehodnocení nebo zničení mužských zárodečných buněk, darovaných manželem pro účely umělého oplodnění manželky, jedná se o zásah do reprodukčních schopností dárce, jež jsou nepochybně hodnotou tvořící součást jeho tělesné integrity.*“⁷³

Souhrn jednotlivých oprávnění náležejících fyzické osobě jako subjektu tohoto práva je jeho obsahem. Obsah dílčího práva na tělesnou integritu má svou negativní i pozitivní složku. Fyzická osoba má právo svou tělesnou integritu užívat a rovněž tělesnou integritou disponovat. Zde se mluví o pozitivní složce práva na tělesnou integritu. Na druhé straně negativní složka obsahuje obecný zákaz protiprávních zásahů do tohoto práva. Fyzická osoba má právo vzepít se proti neoprávněnému zásahu a může použít všechny zákonné prostředky ochrany tělesné integrity. Právo na tělesnou integritu může být právními normami omezeno (např. dechová zkouška na alkohol u řidiče, provedení některých úkonů v rámci trestního řízení).⁷⁴

2.4.2 Právo na jméno

Důležitým individualizačním znakem každého člověka je jeho jméno. Pod ním je totiž ve společnosti znám a vystupuje v právních vztazích. Jméno vytváří nebo dokresluje celkovou osobnost člověka jako individuality a je významným prvkem jeho celkového občanskoprávního postavení. Právem na jméno fyzické osoby se především rozumí právo na používání svého příjmení, vlastního (křestního) jména ve spojení s příjmením, případně i samostatně, má-li podstatný individualizační znak, podle kterého je možné určit konkrétní osobu. „*Předmětem ochrany může být za určitých*

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp.zn. 30 Cdo 2914/2005.

⁷⁴ PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. *Základy občanského práva*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2004, s. 67.

*podmínek i část jména, počáteční písmena jména nebo zdrobnělinu vlastního jména. Vlastní jméno, což podobně platí i pro část jména (příjmení), počáteční písmena jména nebo popř. zdrobnělina vlastního jména, je předmětem ochrany, jestliže se pro určitou osobu stalo natolik příznačným, že samo o sobě tvoří dostatečný individualizační znak.*⁷⁵

Základem veřejnoprávní úpravy práva na jméno a příjmení je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Při uzavírání manželství se musí manželé dohodnout, že budou používat společné příjmení některého z nich, nebo si ponechají dosavadní příjmení. Náš právní řád totiž respektuje zásadu rovnosti obou pohlaví, což se v daném případě projevuje v tom, že si manželé mohou jako společné vybrat příjmení kteréhokoli z nich. Opačný přístup by vedl k diskriminaci.⁷⁶

Předmětem ochrany je i právo používat tzv. krycí jméno, neboli pseudonym, které se používá často v umělecké či podobné činnosti.⁷⁷ V souladu s ustanovením § 7 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, v platném znění, není dovoleno totožnost autora, jehož dílo bylo podle projevu jeho vůle zveřejněno pod krycím jménem nebo pod uměleckou značkou, bez jeho souhlasu zveřejnit.⁷⁸

Z literatury vyplývá, že: „*podstatou ochrany práva na jméno je výlučnost fyzické osoby užívat ke své identifikaci své jméno (označení), disponovat s ním a bránit se kdykoli a proti komukoli tak, aby toto jméno nebylo neoprávněně užíváno k jakémukoli účelu.*“⁷⁹

Tím je řečeno, že nikdo jiný si nemůže neoprávněně přisvojit a užívat jméno a příjmení, ale ani pseudonym určité osoby.

Použití tohoto jména bez souhlasu dotyčné osoby nebo v rozporu se zájmy této osoby, znamená neoprávněnost zásahu do práva na ochranu jména. Na rozdíl od toho o neoprávněný zásah nepůjde, pokud fyzická osoba dala k užití svého jména souhlas nebo pokud má jednající osoba na takovéto jednání právo. „*Za neoprávněně užití jména nelze ovšem považovat každé označení jménem, které je shodné se jménem, které někomu přísluší, nýbrž jen označení takovým jménem za okolností, jež by objektivně mohly vyvolat dojem, že jde o konkrétní fyzickou osobu.*“⁸⁰

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

⁷⁶ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. Praha: Linde, 2006, s. 126.

⁷⁷ Společné jméno ani společný pseudonym nejsou chráněny ustanovením § 11 občanského zákoníku (bližší Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2116/2006).

⁷⁸ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, 2001, s. 36.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

Obsahem tohoto práva je výlučné právo fyzické osoby mít a užívat v právním styku ke svému označení jména, disponovat s ním a zároveň bránit tomu, aby někdo jiný jejího jména k označení neoprávněně užíval.⁸¹

2.4.3 Právo na čest a lidskou důstojnost

Čest obsahuje vztah konkrétního člověka k sobě samému, k jeho vlastní minulosti, ale i vztah ke společnosti a společnosti k němu. Jedná se o významný prvek lidské osobnosti, jenž je v hodnotovém měřítku někdy stavěn daleko výše než třeba život nebo zdraví člověka. Proto taky čest řadíme do kategorie základních lidských práv a svobod a jako taková je chráněna i článkem 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Právo na ochranu cti má každá osoba od okamžiku narození, nicméně v průběhu života se mění. Rozsah a obsah tohoto práva je užší a omezenější u nezletilce než u dospělého člověka. Je tomu tak, neboť jedinec získává občanskou vážnost, úctu například výkonem svého povolání, výkonem volené funkce nebo svým způsobem života.

Vnímání lidské důstojnosti sahá hluboko do historie vývoje. Pro Římany znamenala *dignita* například úctu k nějaké osobnosti na veřejnosti. V současné době převládá názor, že lidská důstojnost se projevuje především zajištěním co nejširší autonomie jednotlivce a jeho práva, že si na tomto základě zajišťuje maximální rozvoj a uplatní své schopnosti především v oblasti soukromého práva.⁸² Na rozdíl od cti, je lidská důstojnost jednotně vykládaným pojmem. Lidská důstojnost nevychází ze společenského statusu, ale od základního postavení člověka jako svobodné a rovnoprávné bytosti, která má právo na ochranu své důstojnosti vždy a všude. Lidskou důstojnost lze proto porušit i bez přítomnosti veřejnosti, tedy i tam, kde šlo pouze o akt mezi poškozeným a škůdcem.

Zásahy do cti člověka mohou mít různou povahu. Podstata porušení tohoto práva spočívá v jednání uskutečněné písemnou formou (publikováním) nebo formou slovní (veřejným vyslovením), jehož obsahem je sdělení objektivně způsobitelné poškodit vážnost fyzické osoby ve společnosti, příp. snížit její lidskou důstojnost. Tato objektivní způsobitelnost je dána tehdy, jestliže by takovéto sdělení jako újmu pocíťoval zpravidla každý občan nacházející se v postavení a místě dotčeného. Velmi často dochází

⁸¹ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 283.

⁸² TRATAR, B. Lidská důstojnost jako projev svobody v oblasti soukromého práva. *Právník*, 2008, č. 4, s. 361.

s porušením práva na čest současně i k zásahu do jiných dílčích osobnostních práv (např. do práva na ochranu jména nebo do práva na osobní soukromí).⁸³

Obsah práva na čest vyčerpává především ve svém negativním obsahu, tj. v právu subjektu bránit se proti neoprávněným zásahům do své cti. Pozitivní právo má význam velmi omezený. V praxi se například stává, že určitá osoba, aby kryla druhou, vezme na sebe nečestné jednání, jehož se nedopustila. Tímto svolí k zásahu do své cti. Takovéto svolení se však přičítá dobrým mravům a lze ho pokládat za neplatné dle § 39 občanského zákoníku.⁸⁴

2.4.4 Právo na slovní projevy osobní povahy

Svoboda projevu patří k nejdůležitějším základům demokratické společnosti.⁸⁵ Právě v souvislosti se svobodou projevu lze poukázat na provázanost s dalšími zvláštními či odvozeným právy, jakými jsou právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání⁸⁶ či právo na svobodu shromažďování a sdružování.⁸⁷ Tato skupina práv je koncipována ve všech zásadních lidsko-právních dokumentech.

Nyní se zaměřím na samotné spojení „svoboda projevu“. Legálně závaznou definici můžeme najít v článku 17 odst. 2 Listiny, který lze vnímat jako specifikaci odst. 1, podle něhož *„svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny“*. Zde je tedy zaručena v nejobecnější podobě jak svoboda projevu, tak právo na informace, a proto i následující odstavec konkretizuje obě tyto svobody zároveň: *„Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.“*⁸⁸

Předmětem práva na slovní projev je projev sám jako osobnostní nehmotný statek. Svoboda projevu je chráněna nezávisle na tom, zda je vyjádření racionální nebo emotivní, odůvodněné nebo bezdůvodné, či zda je ostatními přijímáno jako užitečné

⁸³ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, 2001, s. 37.

⁸⁴ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 312.

⁸⁵ Nicméně jak výslovně uznává odst. 2 čl. 10 Úmluvy, výkon této svobody zahrnuje i povinnosti a odpovědnost. Mezi ně náleží, v kontextu náboženského vyznání, závazek vyhnout se výrazům, které jsou zhanobující a urážlivé pro druhé – Rozsudek ESLP ve věci Wingrove proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irsku ze dne 25. 11. 1996.

⁸⁶ Např. čl. 18 Všeobecné deklarace, čl. 9 Paktu, čl. 9 Úmluvy, čl. 15 a čl. 16 Listiny.

⁸⁷ Např. čl. 20 Všeobecné deklarace, čl. 11 Paktu, čl. 11 Úmluvy, čl. 19 a čl. 20 Listiny.

⁸⁸ JAGER, P., MOLEK, P. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Příbram: Auditorium, 2007, s. 26.

nebo škodlivé, hodnotné nebo bezcenné.⁸⁹ Důležitá je však oprávněnost kritiky. „*Pro odlišení kritiky od neoprávněného zásahu je rozhodující hledisko pravdivosti, věcnosti, objektivnosti a kritikou sledovaného cíle, což bude patrné obvykle z obsahu, formy a místa přednesu kritiky.*“⁹⁰ Svoboda projevu však nepatří mezi práva neomezitelná, neboť tato svoboda může být omezena zákonem. Jedná se tedy o omezení zvenčí, o omezení mocí. Omezení svobody projevu je výslovně předvídáno v čl. 17 odst. 4 Listiny, podle kterého lze omezit svobodu projevu a právo na informace za podmínky:

1. že se tak děje zákonem,
2. jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro
 - ochranu práv a svobod druhých
 - bezpečnost státu
 - veřejnou bezpečnost
 - ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

Uvedené ustanovení předpokládá, že svoboda projevu je omezena zákonem, že omezení svobody sleduje legitimní cíl a že použité omezující opatření je k dosažení tohoto cíle v demokratické společnosti nezbytné.⁹¹

Nositelům práva na svobodu projevu je každý, tj. každá fyzická, ale i právnická osoba, občané i cizinci. Subjektem této svobody je každý, i když každý nedisponuje podmínkami pro utváření individuálního názoru a vhodnou tribunou. V tomto smyslu je svoboda slova relativní stejně jako rovnost.⁹²

Obsahem práva na slovní projev osobní povahy je dispoziční právo subjektu k užití tohoto projevu osobní povahy, a to v jakékoli formě, a dále právo udělovat jiným osobám svolení k jeho zachycení. Ve smyslu negativním zahrnuje toto právo oprávnění bránit se proti neoprávněnému zachycení projevu osobní povahy.

Závažnou problematiku zde tvoří pořizování zvukových záznamů projevů osobní povahy, jež je přípustné pouze se svolením oprávněného. Obsah práva k osobním písemnostem a práva k zvukovým záznamům projevů osobní povahy spočívá v nejširším uživatelském a dispozičním oprávnění. Z něho vyplývá v pozitivním smyslu

⁸⁹ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 1 BvR 1762/95. 1 BvR 1787/95. In *Právní rozhledy* č. 6/2001, s. 301.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 662/2002.

⁹¹ HERZEG, J. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 45.

⁹² KNAPP, V. Antinomie a iluze svobody projevu. AUC Iuridica, č. 1 – 2/1996. Tolerance, svoboda projevu a jejich meze. In *Sborník z vědecké konference konané na UK ve dnech 7. až 12.8.1995*, Praha: Univerzita Karlova, 1995, s. 89.

udělovat svolení k použití, ve smyslu negativním pak právo bránit se proti neoprávněnému použití.⁹³

⁹³ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 326 – 327.

2.4.5 Právo na podobu

Právo na podobu patří k těm právům, které nejsou v § 11 občanského zákoníku výslovně uvedeny. Přesto je důležité s ohledem na Listinu základních práv a svobod. Pokud si projdeme jednotlivou judikaturu soudů, zjistíme, že bývá velmi často porušováno.

Dříve než se budeme tímto právem zabývat blíže, je nutno podotknout, že v právu na podobu je nezbytné rozlišovat mezi právem na podobu v užším smyslu a mezi právem k podobizně. Předmětem práva na podobu je individualizovaná (identifikovatelná) podoba fyzické osoby jako jedna z významných hodnot osobnosti jednotlivce. Podmínkou ochrany je, že osoba je na základě zobrazení identifikovatelná. Současně lze z uvedeného odvodit právo fyzické osoby, aby k ní byla přiřazována právě její podoba a aby touto podobou byla identifikována.⁹⁴

Právem k podobizně je myšleno právo, jehož předmětem je podobizna, tj. hmotné zachycení podoby člověka. Předmět tohoto práva se neomezuje pouze za podobu živého člověka, nýbrž i na zemřelého (např. posmrtná maska). Podmínkou ochrany je stejně jako u práva na podobu to, že osoba musí být na základě podobizny identifikovatelná. O tom, že se práva na podobiznu zneužívá stejně jako práva na podobu, svědčí následující rozsudek Nejvyššího soudu ČR, z něhož vyplývá: *„Užije-li někdo podobizny, obrazového či zvukového snímku fyzické osoby k jiným (např. reklamním) účelům, než zahrnutým do tzv. zákonných licencí podle § 12 odst. 2 a 3 občanského zákoníku, bez souhlasu dotčené osoby, získává hodnotu vyhrazenou podle práva dotčené osobě způsobem, který právní řád neuznává. Takové užití je proto nepoctivým zdrojem a tomu, kdo podobiznu nebo jiný statek chráněný citovaným ustanovením bez souhlasu dotčené osoby použije, vzniká na úkor dotčené osoby bezdůvodné obohacení z nepoctivých zdrojů. Při určení výše bezdůvodného obohacení získaného neoprávněným užíváním cizí věci. Výše bezdůvodného obohacení se proto určí s ohledem na výši úplaty, která se osobám v podobném postavení za užití jejich podobizen v reklamě běžně poskytuje, s přihlédnutím k rozsahu a specifickým okolnostem užití (např. ke skutečnosti, že vedle podobizny dotčené osoby byly v předmětných reklamních spotech užity i podobizny*

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

*dalších osob). Naopak pro stanovení výše bezdůvodného obohacení není rozhodná skutečnost, že k užití podobizen došlo neoprávněně.*⁹⁵

Obsahem práva na podobu je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k zachycení jeho podoby. Ve smyslu pozitivním se jedná o právo oprávnění subjektu zachytit svou podobu a udělovat jiným svolení k jejímu zachycení. V negativním smyslu se jedná o oprávnění bránit se proti neoprávněnému zachycení podoby, dále jejímu rozšiřování ze strany jiného subjektu.⁹⁶

V této kapitole byla vyjmenována práva na tělesnou integritu, na jméno, na čest a lidskou důstojnost, na slovní projevy osobní povahy, na podobu, což nejsou všechna práva, která spadají do osobnostních práv, neboť § 11 občanského zákoníku obsahuje pouze demonstrativní výčet, a tak bych dále mohla zmínit například právo na hlas, na DNA, na svobodu atd. Není v možnostech jedné diplomové práce se věnovat všem osobnostním právům, proto jsem se zaměřila na již zmíněná práva a v další kapitole se podrobněji zaměřím na právo na soukromí.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009.

⁹⁶ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 293.

3. Právo na soukromí

Právo na soukromí či soukromý život bývá charakterizováno jako právo soudní, neboť jeho obsah je určován především judikaturou soudů. Ze samotné povahy práva na soukromí vyplývá, že se nejedná o nějaké jednotné právo, ale spíše o komplex práv chránících osobnost člověka jako celku. Má nemajetkovou povahu a působí vůči všem. V ústavách a mezinárodních smlouvách bývá obvykle chráněno současně s právem na ochranu rodiny, nedotknutelnosti osobnosti, právem na ochranu osobních údajů i některých dalších práv.⁹⁷ Nicméně u nás je jedním z dílčích osobnostních práv, uvedených v demonstrativním výčtu v § 11 občanského zákoníku.

3.1 Zakotvení práva na ochranu soukromí

V mezinárodních smlouvách je ochrana osobního soukromí zajišťována v rámci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.⁹⁸ Tato Úmluva upravuje právo každého jednotlivce na respektování jeho soukromého i rodinného života v čl. 8. Ten ve svém odst. 2 stanoví: „*Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*“⁹⁹ Z toho vyplývá, že zásah státního orgánu do práva na respektování soukromí musí být v souladu se zákonem.

Z dalších dokumentů lze jmenovat Úmluvu o právech dítěte.¹⁰⁰ Dítě nesmí být vystaveno svévolnému zásahu do jeho soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence a je mu poskytována zákonná ochrana v případě neoprávněného zásahu

⁹⁷ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. 2. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 20. ISBN 80-7201-589-3.

⁹⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

⁹⁹ Tamtéž, článek 8, odst. 2

¹⁰⁰ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

do jeho soukromé sféry.¹⁰¹ Stejně tak ochranu soukromí upravil i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve svém čl. 17.¹⁰²

Právo na soukromí patří mezi základní občanská práva a je zakotveno nejen v čl. 7 odst. 1 Listiny, ale je dílčím právem v rámci všeobecného osobnostního práva. Na soukromí lze pohlížet ze dvou stran. Jednak z hlediska ochrany proti úniku informací o intimní sféře občana na veřejnost, jednak z hlediska vztahu k veřejné kontrole státní moci.¹⁰³ Právo na soukromí se projevuje především jako negativní právo, tj. jako právo bránící v první řadě veřejné moci ve vměšování do tzv. osobní soukromé sféry, kterou charakterizují tzv. osobnostní práva. Lze identifikovat dvě obecněji vymezitelné oblasti jimiž je a) právo na informační sebeurčení a b) autonomní rozhodování o osobní integritě.¹⁰⁴

Obsah práva na soukromí řešil i Evropský soud pro lidská práva a došel k závěru, že není možné „ani nutné pokusit se o vyčerpávající definici pojmu soukromý život. Bylo by příliš restriktivní limitovat tento pojem na vnitřní kruh, v němž může jedinec žít svůj vlastní osobní život podle svých představ, a úplně z něho vyloučit svět nezahrnutý do tohoto kruhu. Respektování soukromého života musí rovněž zahrnovat do určité míry i právo vytvářet a rozvíjet vztahy s ostatními lidskými bytostmi.“¹⁰⁵ Problémem práva je vymezení nejen samotného pojmu „soukromí“, ale i rozsah na koho se vztahuje. Jak se zmiňuje Šimíček: „Komplikovanost celé věci spočívá v tom, že rozsah zákazu porušování soukromí je vymezován rovněž podle rozsahu, jaký si sama chráněná osoba vymezí vůči veřejnosti a v jakém si vymezí hranice svého informačního sebeurčení a sníží tak tzv. práh nedostupnosti, který je u veřejně působících osob nastaven jinak než u soukromníků“.¹⁰⁶

¹⁰¹ Tamtéž, čl. 16.

¹⁰² Vyhláška MZV ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech č. 120/1976 Sb.

¹⁰³ PLECITÝ, op. cit., s. 67.

¹⁰⁴ WAGNEROVÁ, E. Právo na soukromí: kde má být svoboda, tam musí být soukromí.. In ŠIMÍČEK, V. *Právo na soukromí*. Brno: MUNI Press, 2011, s. 54 – 55.

¹⁰⁵ Rozsudek ESLP ve věci Niemietz proti Německu ze dne 16. 12. 1992.

¹⁰⁶ ŠIMÍČEK, V. *Právo na soukromí*. Brno: MUNI Press, 2011, s. 16.

3.2 Definice práva na ochranu soukromí

Co je soukromí se nedozvíme v žádném právním předpise a údajně tento pojem není nutné konkretizovat. K tomuto názoru se přiklání i Evropský soud pro lidská práva, když „*neshledává nezbytným ani nutným pokoušet se o vyčerpávající definici pojmu soukromý život. Bylo by však příliš restriktivním omezovat tento pojem na „vnitřní kruh“, v jehož rámci může jednotlivec žít svůj vlastní osobní život podle libosti, a zcela z něho vyloučit vnější svět nezahrnutý do tohoto okruhu. Respektování soukromého života musí do určité míry zasahovat právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi.*“¹⁰⁷

Soukromí je obvykle chápáno jako sféra života člověka, do kterého bez výslovného dovolení zákona nebo toho, koho se týká, nikdo (ani stát) nesmí nijak zasahovat a kterou člověk může před kýmkoli, s výjimkou případů výslovně v zákoně uvedených, utajit. Dále za soukromí považujeme určitý prostor, do kterého za výše uvedených podmínek nikdo bez dovolení oprávněného nesmí vstupovat ani nahlížet, ani si pořizovat obrazové snímky, odposlouchávat apod.¹⁰⁸ Ochrana soukromí je v určitém smyslu ochranou integrity osobnosti: „*Princip, který chrání osobní písemnosti a jiné osobní výtvary, nikoli proti krádeži a fyzickému přisvojení, ale proti publikaci v jakékoli formě, ve skutečnosti není principem soukromého vlastnictví, ale principem nedotknutelnosti osobnosti.*“¹⁰⁹

Na tomto místě si dovolím věcně vymezit rozsah práva na soukromí. Funkcí práva na respekt k soukromému životu je zajistit prostor pro rozvoj a realizaci individuální osobnosti. Toto právo zahrnuje garanci sebeurčení ve smyslu rozhodování o sobě samém, včetně rozhodování o uspořádání vlastního života. Přesto tedy můžeme rozčlenit právo na respekt a ochranu soukromého života do čtyř oblastí. Jedná se o osobní soukromou sféru, rodinný život a právo na uzavření manželství a založení rodiny, soukromí v prostorové dimenzi – tj. obydlí a v neposlední řadě soukromí jako důvěrnost komunikace.

Toto právo představuje i právo na ochranu před sledováním, hlídáním a pronásledováním ze strany veřejné moci i ve veřejném prostoru či na veřejně

¹⁰⁷ Rozsudek ESLP ve věci Niemietz proti Německu ze dne 16. 12. 1992 (Rozsudek In Doležilek, J. Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. Praha: Aspi, 2002, s. 43).

¹⁰⁸ PLECITÝ, op. cit.s, 68.

¹⁰⁹ WARREN, S. D., BRANDEIS, L. D. The Right to Privacy. In *Harvard Law Review*, Vol. 4, No. 5, 1890, s. 205.

přístupných místech. Je zde i zahrnuto právo rozhodovat o vlastní fyzické a psychické integritě, což se pojí s případy přerušování těhotenství, jakož i s právem na sexuální sebeurčení, včetně sexuální orientace.¹¹⁰

Soukromím v prostorové dimenzi míří k věcnému zajištění soukromé sféry. Proto vedle práva na soukromí v obydlí bývá uznáváno, že dopadá i na prostory související s vlastním bytem, jako na garáže, sklepy, terasy, půdy a další, jakož i na nezastavěné plochy typu dvorů, zahrad, apod., stejně jako např. na obytné přívěry, hausbóty, jakož i na parkovišti odstavená auta. Vlastnictví nemovitosti či věci nehraje roli, důležitá je oprávněnost užívání. Proto bude takto chráněn např. i pronajatý hotelový pokoj.

Vždy se dimenze práva na soukromí vztahovala na korespondenci, ale s rozšiřováním způsobů komunikace se rozlišují oblasti, v níž působí. Chráněny jsou veškeré způsoby komunikace (mailem, pagerem, telefonem apod.).¹¹¹

3.3 Zásah do soukromí

Každý jedinec, každá osoba má právo na to, aby se bránila proti neoprávněnému zásahu do svého soukromého života. Zásah do práva na soukromí je odvrácenou stranou oblasti, která je soukromím chráněna. Účel zásahu do základního práva musí odpovídat účelům, pro které je možno konkrétní základní právo omezit. Za oprávněné zásahy považujeme takové, které se dějí na základě zákona a v jeho mezích nebo se souhlasem oprávněné fyzické osoby. Všechny ostatní zásahy do osobnostního práva je třeba považovat za neoprávněné. Při neoprávněném zásahu dochází ke vzniku odpovědnosti, která má charakter odpovědnosti objektivní, tj. bez zřetele na zavinění.¹¹²

„Obsahem práva na osobní soukromí je dispoziční právo subjektu ve vztahu k využití skutečností jeho soukromého života. V pozitivním smyslu zahrnuje toto právo oprávnění subjektu využívat skutečností svého soukromého života, zejména jeho rozšiřováním, jakož i udělováním jiným osobám svolení k takovému využití.“¹¹³ Svolení může být dáno nejen výslovně, ale také tzv. konkludentním způsobem. Po svolení lze skutečnosti soukromého života využít jinou osobou způsobem přiměřeným a nesmí být v rozporu

¹¹⁰ WAGNEROVÁ, op. cit. s. 56.

¹¹¹ Tamtéž, s. 57 – 59.

¹¹² PLECITÝ, op. cit., s. 69.

¹¹³ KNAP, K. a kol., op. cit., s. 338.

s oprávněnými osobnostními zájmy subjektu práva. Negativní stránka zahrnuje oprávnění bránit se proti neoprávněnému využívání těchto skutečností.¹¹⁴

3.4 Kamerové systémy

Kamerové systémy jsou v současné době jedním z nejrychleji se vyvíjejících oborů v oblasti bezpečnostního průmyslu. Jejich rozvoj umožňuje masivní nasazení i v privátní sféře. K rozmachu kamerových systémů vede snaha zabezpečit ochranu zdraví a majetek osob. V tomto směru nemůžeme nic namítat. Na druhé straně polemizujeme nad tím, zda jejich prostřednictvím je či není zasahováno do našeho soukromí, případně jak a zda ještě přiměřeným způsobem. Problémem je, zda při jejich instalování a následném provozování je postupováno v souladu s platným právem a zásadami ochrany osobních údajů. Proto se otázkou kamerových systémů na veřejných místech zabývá i Úřad na ochranu osobních údajů.

Ne každým provozováním kamerového systému se však výše uvedený úřad zabývá. Pod zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění, spadá jen takové provozování systému, které je považováno za zpracování osobních údajů. Tím je myšleno provozování, pokud vedle sledování je prováděn navíc záznam pořizovaných záběrů, na nichž lze identifikovat konkrétní fyzické osoby. Pokud tedy kamery nemají záznamové zařízení, nespadá problematika pod kompetenci Úřadu pro ochranu osobních údajů a výše uvedený zákon nelze aplikovat.

Pokud prostřednictvím kamerového sledování dochází ke zpracování osobních údajů, tj. jsou pořizovány obrazové či zvukové záznamy umožňující identifikaci osob, je nutné, aby přitom byly dodrženy zákonné podmínky.¹¹⁵ Systém lze použít za předpokladu, že:

- se jedná o plnění úkolů, které ukládá zákon (např. zákon č. 273/2008 Sb., o Policii),
- za předpokladu řádného souhlasu subjektu údajů (osobní potřeba fyzické osoby – monitorování obydlí vlastníkem nemovitosti),

¹¹⁴ Tamtéž, 338 – 340.

¹¹⁵ BURIAN, D. Kamerové systémy z pohledu zákona o ochraně osobních údajů. Praha: Úřad na ochranu osobních údajů. *Informační bulletin*, 2011, č. 2, s. 6 – 10.

- bez tohoto souhlasu je zpracování možné, mj. pokud je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby; takové zpracování osobních údajů však nesmí být v rozporu s právem subjektu údajů na ochranu jeho soukromého a osobního života (ustanovení § 5 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů).¹¹⁶

Provozovatel kamerového systému má pochopitelně povinnosti, mezi něž patří následující:

- *Definování účelu zpracování* – povinnost stanovení účelu, k němuž mají být osobní údaje zpracovávány, tj. proč a k jakému cíli se shromažďují a následně zpracovávají. Je základní povinností každého správce, provozovatele kamerového systému.
- *Rozlišování sledovaných prostor* – míra soukromí v jednotlivých prostorech. Míra soukromí závisí nejen na prostoru, kde se subjekt pohybuje a který používá, ale závisí i na subjektu samotném, resp. na jeho vztahu k tomuto prostoru.
- *Zorný úhel záběru* – souvisí se zásadou minimalizace zásahů do práv subjektu údajů. Úhel záběrů jednotlivých kamer by měl být nastaven tak, aby zbytečně nemonitoroval část veřejného prostranství, které nesouvisí s účelem zpracování.
- *Počet kamer* – není v zásadě omezen. Je však žádoucí, aby počet kamer byl stanoven na základě předem provedené bezpečnostní analýzy rizik.
- *Doba uchování* – je důležitým faktorem. Doba uchování dat by neměla přesáhnout časový limit max. přípustný pro naplnění účelu provozování kamerového systému. Data by měla být uchovávána v rámci časové smyčky např. 24 hodin, pokud jde o trvale střežený objekt, je možná i doba delší. Úřad ve svém stanovisku č. 1/2006 doporučuje v souvislosti s provozem kamerových systémů uchovávat osobní údaje po dobu tří dnů. Tuto dobu lze chápat jako doporučení z logiky věci, že doba uchování záznamu do 3 dnů je dostatečná k naplnění účelu.

¹¹⁶ Veřejný ochránce práv: Kamerové systémy a ochrana osobních údajů. Přístupno [online 20-08-2012] www.ombudsman.cz

- *Informace o užití kamerového systému* – subjekt musí být vhodným způsobem informován (např. informační tabulí), že je prostor monitorován kamerovým systémem a monitorované osoby by měly mít přístup k tomu, jak jsou shromážděné informace zpracovávány.¹¹⁷

Pro vyjasnění problematiky lze konstatovat, že neomezeně dlouhou dobu může pořizovat a archivovat záznamy Policie ČR. Na druhé straně jiní provozovatelé kamerových systémů (jak fyzické, tak i právnické osoby) musí respektovat souhlas sledované osoby. Souhlas lze získat tak, že provozovatel umístí do sledovaného prostoru informační tabuli o tom, že je prostor monitorován. U kamerových systémů se záznamem je však vyžadován souhlas Úřadu na ochranu osobních údajů. Na základě souhlasu může provozovatel kamerového systému se záznamem archivovat data na dobu nezbytně nutnou, max. 24 hodin.

Při jakémkoliv zpracování osobních údajů na místech veřejně přístupných může dojít do zásahu do soukromého života osob. Jsme proto svědky mnoha žalob. Například Nejvyšší správní soud se zabýval použitelností kamerového systému soukromou osobou, když judikoval: *„I za situace, kdy kamerový záznam pořízený soukromou osobou, který zasahuje do sféry osobnostních práv zaznamenané osoby, nebyl pořízen s jejím souhlasem či v souladu se zákonnými výjimkami, není jeho použitelnost pro potřeby dokazování ve správním řízení zcela vyloučena.“*¹¹⁸

V druhém odstavci tohoto judikátu je dále uvedeno: *„Je-li kamerový systém, z něhož pochází posuzovaný záznam, provozován bez oznámení Úřadu pro ochranu osobních údajů, nejde jen z tohoto důvodu o důkaz nezákonný. Porušení této povinnosti má ve vztahu k dokazování pouze ten následek, že má-li být takto pořízený záznam použit jako důkaz ve správním či soudním řízení, neplatí presumpce provozování tohoto systému v souladu se zákonem a bude tak nutné provést celkové posouzení, zda docházelo ke zpracovávání osobních údajů v rozporu se zákonem, či nikoliv.“*¹¹⁹

¹¹⁷BURIAN, D. Kamerové systémy z pohledu zákona o ochraně osobních údajů. Praha: Úřad na ochranu osobních údajů. *Informační bulletin*, 2011, č. 2, s. 6 – 10.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 11. 2011, čj. 2 As 45/2010-68.

¹¹⁹ Tamtéž

3.5 Zaměstnanec a právo na soukromí

3.5.1 Zpracování osobních údajů v souvislosti se zaměstnáváním

Součástí soukromí každé fyzické osoby tvoří její osobní údaje. Zaměstnavatel je povinen zpracovávat osobní údaje svých zaměstnanců způsobem a po dobu, jak je zapotřebí pro účely řízení lidských zdrojů.

V případě trvalého pracovního poměru je zaměstnavatelům dovoleno zpracovávat po určité období a v určitém rozsahu osobní údaje o svých zaměstnancích podle zvláštních právních předpisů, a to v mezích stanovených zákonem o ochraně osobních údajů a zákoníkem práce, konkrétně jeho ustanovením § 314 odst. 4.

Do obsahu práva na soukromí a jako jeho porušení zařazuje Code civil například zveřejnění adresy třetí osoby v tisku bez souhlasu dotyčné osoby, zveřejnění čísla jejího telefonu proti její vůli, apod. Podobně zveřejnění adresy zaměstnance jeho zaměstnavatelem, aniž by se jednalo o úřední důvody, představuje zásah do soukromí.¹²⁰

Osobním údajem je jakýkoli údaj, jenž se vztahuje k nějaké fyzické osobě. Současně musí být tato osoba s těmito údaji identifikovatelná. Obecně lze říci, že za osobní údaje lze považovat jméno, příjmení a rodné číslo, případně datum narození a adresu bydliště.¹²¹ Zvláštní postavení mají citlivé osobní údaje, které vypovídají o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu, sexuálním zaměřením a jakémkoliv biometrické nebo genetické údaje subjektu údajů (DNA).¹²²

Informace o zaměstnancích, jako je jejich jméno a příjmení nebo pracovní e-mailová adresa, souvisí s jejich pracovními úkoly a povinnostmi. Tyto informace proto může zaměstnavatel zveřejnit i bez souhlasu zaměstnance. To také potvrdil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí čj. I PK 590/02, ve kterém konstatuje, že „*příjmení a jméno jsou vnějšími znaky fyzické osoby a jejich sdělení za účelem identifikace nemůže být obecně považováno za nezákonné, pokud k němu nedochází v kombinaci s jiným porušením osobních zájmů, jako například vyznání, soukromí, nebo osobní důstojnosti.*“¹²³

¹²⁰ DVOŘÁK, J. K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv. *Právní fórum*, 2005, č. 6, s. 222

¹²¹ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. 2. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 191.

¹²² MATES, op. cit., s. 192

¹²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2003, čj. I PK 590/02

3.5.2 Monitorování zaměstnance

Další důležitou problematikou je oblast povolené kontroly zaměstnance ze strany zaměstnavatele a použití pracovních nástrojů. Monitorování vlastních zaměstnanců se tak stává diskutovaným problémem. Co se týká monitorování zaměstnanců, musejí těmto mechanismům předcházet pravidla upravující použití takových technologií, stejně jako oznámení zaměstnancům, že jsou taková opatření ve společnosti zavedena. Například jsou zakázány kontroly pracovní doby za použití biometrických čteček.¹²⁴

Sledovat zaměstnance na pracovišti lze různými způsoby, a to pomocí kamerových systémů, dále odposloucháváním telefonních hovorů, sledování e-mailové korespondence apod. Věnujme se nyní jednotlivým typům:

- *Monitorovací systémy* jsou použity ze dvou důvodů, a to pro účely ochrany zařízení, které má vysokou hodnotu, nebo z důvodu sledování a kontroly intenzity práce zaměstnanců. Podle praxe Komisaře pro ochranu osobních údajů nesmějí být sledovací systémy nainstalovány z důvodu sledování a kontroly intenzity práce zaměstnanců, neboť toto lze pokládat za porušení práva na ochranu osobních údajů jednotlivců.
- *Obsah e-mailové schránky* nesmí zaměstnavatel kontrolovat, a to ani za předpokladu, že jsou používány pouze pro pracovní účely či se souhlasem zaměstnance. Důvodem je fakt, že tyto schránky mohou obsahovat dopisy, které jsou chráněny zákonem a mohly by mít soukromý charakter. Průzkumy ukázaly, že kolem 40 % českých firem kontroluje e-mailovou korespondenci svých zaměstnanců a 17 % tak dokonce činí pravidelně. Přitom jde o postup, který je všeobecně označen za nelegální. Plyne tak ze Směrnice 2002/58/ES, která vychází z toho, že koncové zařízení uživatelů a veškeré informace v něm uchovávané tvoří součást soukromí uživatelů a jako takové je tudíž chráněno článkem 8 Úmluvy.¹²⁵
- *Používání internetu* nemůže zaměstnavatel kontrolovat. Pokud chce zaměstnavatel omezit užívání internetu pouze pro pracovní účely, pak může omezit

¹²⁴ Úřad pro ochranu osobních údajů: *Ochrana osobních údajů. Vybrané otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 39 – 42.

¹²⁵ MATES, op. cit., s. 149.

přístup pouze na ty webové stránky, které jsou potřebné pro výkon práce. Stejně tak může zaměstnavatel vytvořit seznam stránek, které nemají být navštěvovány.

- *Počítač* a jeho právní statut jakožto právního nástroje je odlišný od právního statutu dat uložených v počítači. Zaměstnavatel nemá právo znát osobní údaje uložené v počítači určeném pro pracovní účely. Něco jiného je případ, kdy uložená data porušují pracovní předpisy.

- *Telefon* a jeho používání může mít za následek vysoké náklady a užívání přístroje pro osobní účely vytváří daňovou povinnost. Z toho důvodu dochází k monitorování telefonických hovorů. Je však nezákonné vytvářet seznam hovorů učiněných zaměstnancem nebo hovory odposlouchávat či nahrávat bez souhlasu zaměstnance.

- *Lokalizace GPS, informace o mobilních telefonech.* Jednou ze základních povinností zaměstnance je být na místě a v době, kdy mu zaměstnavatel určí. Z toho důvodu jsou využívány tyto systémy sledování. Tyto údaje mohou být použity jen tehdy, kdy to vyžadují pracovní logistické důvody a kontroly může být dosaženo lépe za pomoci jiných nástrojů. Tyto nástroje je možno použít během pracovní doby.¹²⁶

Ochranu soukromí zaměstnance nalezneme např. v ustanovení § 316 zákoníku práce. Na jeho základě nesmí zaměstnavatel bez závažného důvodu narušovat soukromí zaměstnance tím, že podrobuje zaměstnance sledování, odposlechu a záznamu telefonických hovorů, kontrole elektronické pošty či listovních zásilek adresovaných zaměstnanci.¹²⁷ Zákoník práce zároveň umožňuje využití kontrolních mechanismů za předpokladu, že je o nich zaměstnanec informován. Pokud zaměstnavatel monitoruje zaměstnance na pracovišti, nesmí jednat v rozporu s obecnou úpravou, tedy zejména s ustanovením § 11 a násl. občanského zákoníku.

Právo zaměstnance na soukromí však není neomezené. Zaměstnavatel má právo sledovat dodržování pracovní doby a její využívání pro zaměstnavatele.

Zaměstnavatel nemůže zaměstnance kontrolovat skrytě. Pokud jde například o instalaci kamerových systémů na pracovišti, musí být vymezen účel za jakým jsou

¹²⁶ Úřad pro ochranu osobních údajů: *Ochrana osobních údajů. Vybrané otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 39 – 42.

¹²⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění, § 316.

tyto instalovány. Zaměstnanec musí být o instalaci kamer informován např. informační tabulí, interním předpisem či sdělením, zejména o umístění snímačů, určení prostor, kde se snímače nacházejí, v jakém čase přesně snímají, a dále také zda a po jakou dobu se takto pořizovaný záznam uchovává. Zaměstnavatel může snímat pracovní prostory, není možno snímat šatny, toalety, apod. Pro instalované kamery na pracovišti platí obdobně to, co bylo uvedeno v předchozí části.

O kamerovém systému lze uvažovat pouze tehdy, pokud proti právu na soukromí stojí nutná ochrana jiného základního lidského práva nebo svobody. *„Jak vyplývá z rozhodnutí Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 4/94, musí se jednat o takovou situaci, kdy na základě důkladného posouzení lze soudit, že zájem ochráněný jiným základním právem nebo svobodou je natolik závažný a je natolik ohrožen, že k zásahu do soukromí, ne-li přímo do práva na lidskou důstojnost, lze svolit. Zásah do těchto osobnostních práv však musí být přesně stanovený a ohraničený již ze strany samotného správce, jelikož právo na lidskou důstojnost je nejen základem práva na soukromí a soukromý a rodinný život, ale i práv dalších a to zejména práv uvedených v člancích 8, 9 Listiny základních práv a svobod.“*¹²⁸

3.5.3 Shrnutí mezi výkonu práva kontroly na pracovišti

Kontrolu zaměstnance může zaměstnavatel provádět za splnění zákonem daných podmínek. Jedná o speciální úpravu k zákonu pro ochranu osobních údajů. Zákoník práce stanoví dvě podmínky, které zaměstnavatel musí naplnit, před zavedením sledovacích opatření.

Zaměstnavatel je oprávněn provádět kontrolu zaměstnance formou otevřeného sledování, odposlechu a záznamu zaměstnancových telefonických hovorů, přístupu na internet (sledování, které stránky navštívil a jak dlouho je prohlížel), využívání aplikací na přiděleném osobním počítači; kontrolu elektronické pošty nebo listovních zásilek adresovaných zaměstnanci a zpracovávat získané údaje, pokud k tomu má *závažný důvod*.

Další podmínkou je *předchozí písemná informace* všech dotčených zaměstnanců o rozsahu kontroly a o způsobech jejího provádění. Povinnosti se budou na zaměstnavatele vztahovat za předpokladu, pokud budou provozovat sledovací systém, který uchovává záznam pořizovaných záběrů či informací. Zároveň účelem

¹²⁸ ŠEBESTA, K, BOUČKOVÁ, J. Využití kamerového systému z pohledu zákona o ochraně osobních údajů. Přístupno [on-line 22-06-2012] z: <http://www.elaw.cz/cs/obcanske-pravo/289-vyuzivani-kameroveho-systemu-z-pohledu-zakona-o-ochrane-osobnich-udaju.html>

pořizovaných záznamů bude jejich využití k identifikaci fyzických osob. . Takovým systémem je např. kamerový systém, různé systémy sledující práci na počítači, monitorující e-mailovou korespondenci či telefonní komunikaci. V případě kamerového systému je nutno zdůraznit, že musí jít o systém, který bude sledovat uzavřené prostory, kde se předpokládá pohyb osob. Sledovací systém, který pouze zprostředkuje aktuální snímek sledovaného děje bez následné archivace, nezpracovává osobní údaje. Zaměstnanec může platně souhlasit se sebeomezením při výkonu práva na soukromí pouze tehdy, pokud by v případě nesouhlasu se zavedením omezení nehrozily postihy ze strany zaměstnavatele.¹²⁹

3.6 Povinnosti správců a zpracovatelů

Zákon o ochraně osobních údajů neobsahuje žádné povinnosti subjektů údajů, pouze jejich práva, jimž odpovídají příslušné povinnosti správců a zpracovatelů, jejich zaměstnanců a jiných osob, které se podílejí na zpracování osobních údajů.

Správce je povinen v souladu s ustanovením § 5 předmětného zákona stanovit účel, k němuž mají být osobní údaje zpracovány a dále prostředky a způsob jejich zpracování. Tento postup musí předcházet samotnému zpracovávání osobních údajů.

Stanovení účelu je významné i proto, že s ním souvisí další povinnosti správce, a to zpracovávat pouze pravdivé a přesné osobní údaje, které získal v souladu se zákonem. V případě nutnosti je tyto údaje nutno aktualizovat. Správce v žádném případě nesmí zpracovávat osobní údaje, které by získal způsobem nezákonným.¹³⁰

Mates zmiňuje: „*Nepřesné údaje smí správce zpracovávat pouze tam, kde tak činí pro účely bezpečnosti a obrany republiky, zajištění veřejné bezpečnosti a dalších hodnot uvedených v § 3 odst. 6 zákona o ochraně osobních údajů.*“¹³¹ Doba případného zpracovávání nepřesných údajů není v zákoně vymezena.

Správce smí shromažďovat osobní údaje v takovém rozsahu, který odpovídá stanovenému účelu a rozsahu nezbytném k jeho naplnění. Například v pracovním dotazníku je smysluplným údaj o státním občanství, naproti tomu nadbytečné je požadovat údaj o národnosti.

Pokud správce provádí zpracování, pak je doba uchovávání osobních údajů stanovena na základě zákona o ochraně osobních údajů. V některých případech sice tato

¹²⁹ BĚLINA, M. *Zákoník práce. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 817 – 818.

¹³⁰ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. Praha: Linde, 2006, s.199 – 200.

¹³¹ MATES, P., op. cit., 201.

lhůta stanovena není, ale lze ji dovést nepřímo. Po uplynutí těchto lhůt musí být údaje zlikvidovány. Zásadně platí, že správce smí zpracovávat osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů plně způsobilého k právním úkonům.

Správce nepotřebuje souhlas, je-li zpracování nezbytné například pro plnění smlouvy, dále k ochraně životně důležitých zájmů subjektu údajů (ochrana majetku, rodinných poměrů, postavení v zaměstnání, apod.). Dále není nutný souhlas pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné oprávněné osoby, pro účely archivnictví, apod.

Při zpracování osobních údajů je nezbytné, aby subjekt údajů neutrpěl újmu na svých právech. Tato povinnost zavazuje jak správce, tak i zpracovatele. V těchto případech platí pravidlo, že tam, kde by uvedeným základním právům hrozila újma, nesměly by být osobní údaje zpracovány.¹³²

¹³² MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. Praha: Linde, 2006, s. 202 - 210.

4. Prostředky ochrany proti neoprávněným zásahům do práva na ochranu osobnosti

Z důvodu technického pokroku současné doby lze konstatovat, že dochází k rozvoji nových způsobů a možností neoprávněných zásahů do všeobecného osobnostního práva. Aby se každá osoba mohla co nejlépe chránit před těmito rozličnými zásahy, poskytuje právní řád jednotlivcům ochranu s cílem ukončit zásahy do práv poškozeného a sjednat návrat do původního stavu. Judikatura obecných soudů je založena na předpokladu, že odpovědnost za porušení osobnostních práv je odpovědností objektivní, a proto není třeba zkoumat zavinění.¹³³ Ústavní soud tuto koncepci, která se může dostat do kolize s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, poněkud korigoval nálezem I. ÚS 159/99, v němž uvádí, že ustanovení občanského zákoníku chránící osobnostní práva dotčených osob je třeba interpretovat v kontextu se svobodu projevu, právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování práva na ochranu osobnosti a svobody projevu.¹³⁴

Prostředky ochrany osobnosti se dělí dle několika hledisek. Základním je dělení na prostředky obecné a zvláštní. Mimo občanský zákoník se mohou mezi právní prostředky ochrany osobnosti zařadit prostředky ochrany: podle zákona o ochraně osobních údajů, trestního zákona, zákoníku práce, zákona o přestupcích či prostředky ochrany podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem až po ústavní stížnost. Toto však není cílem práce. Z toho důvodu se budu v následujících podkapitolách věnovat obecným a zvláštním prostředkům podle občanského zákoníku.

¹³³ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované ve Sbírce soudního rozhodnutí a stanovisek pod č. R 15/96, dle něhož je již samotné uvedení nepravdivého údaje zpravidla citelným zásahem do práva na ochranu osobnosti.

¹³⁴ MORAVEC, O. *Veřejnoprávní prostředky ochrany osobnosti před zásahy hromadných sdělovacích prostředků*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 134.

4.1 Obecné prostředky ochrany

Obecné prostředky jsou takové, které chrání nejrozmanitější hodnoty osobnosti fyzické osoby (svépomoc, dohoda, ochrana poskytovaná orgánem státní správy, ochrana soudní) a s nimiž občanský zákoník nespojuje přímo ochranu osobnosti. Jejich úkolem je zajištění právních zájmů obecně.

4.1.1 Svépomoc

Ustanovení § 6 konstruuje svépomoc jako subjektivní právo ohrožené osoby k odvrácení bezprostředního a neoprávněného zásahu do práva. Podstata svépomoci je v tom, že oprávněný si sám svou vlastní mocí vynucuje uskutečnění svého práva a lze ji využít jen v případě, pokud se v dané chvíli nedovoláme pomoci u moci veřejné.

Komentář občanského zákoníku doslovně zmiňuje následující podmínky legální svépomoci:

„a) neoprávněnost zásahu do práva;

b) bezprostřednost takového zásahu spočívající v tom, že zásah buď reálně hrozí jako bezprostřední, anebo již nastal a trvá jako dosud neukončený;

c) svépomoc musí být provedena prostředky přiměřenými intenzitě, nebezpečí a způsobu zásahu (tak bylo např. již v minulosti shledáno, že postavení samostřílu k ochraně proti zlodějům není přiměřenou obranou proti hrozícímu útoku zloděje);

d) a může ji vykonat jen ten, kdo byl ohrožen (případně jeho zákonný zástupce nebo zmocněnec).“¹³⁵

Z výše uvedeného vyvozují, že svépomoc lze připustit za současného splnění několika podmínek. V této souvislosti odborníci polemizují o možnosti použití svépomoci proti zásahu trvajícím, které však ustanovení § 6 neumožňuje. Objevují se však i názory, že v určitých situacích např. při únosu, je použití svépomoci i proti

¹³⁵ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKVÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník* I.. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 98 – 99.

trvajícím zásahu spravedlivé. Je ale zcela nepřipustné použít svépomoc proti zásahu skončenému.

Mohu konstatovat, že svépomoc není příliš významným institutem moderní doby a používá se jen ve výjimečných případech, neboť nelze jej považovat za vhodný právě k ochraně osobnosti. Zvláštní případy svépomoci, které přicházejí v úvahu jako jsou život, zdraví, soukromí, podoba apod. mají svou úpravu v ustanoveních § 416 a 418 občanského zákoníku. Svépomoc se nejčastěji uplatní při ochraně života a zdraví, ale ani ochrana soukromí není v zásadě vyloučena.¹³⁶

Jak uvozuje zákonodárce v ustanovení § 6 občanského zákoníku: „*Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je tak ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.*“¹³⁷ Z citace je zřejmé, že svépomoc je prostředek dobrovolný. Ten, kdo je ohrožen, může, ale nemusí odvrátit zásah.

4.1.2 Dohoda

Při ochraně osobnosti můžeme jako jeden z prostředků použít dohodu, tak jak vyplývá především z ustanovení § 3 odst. 2 občanského zákoníku.¹³⁸

Dohoda nese nesporné výhody zejména v tom, že se spor řeší bez účasti dalšího orgánu a na základě toho dochází k odlehčení agendy soudů.

Dohoda je právním úkonem a musí tedy splňovat náležitosti právních úkonů podle § 34 a násl. občanského zákoníku. Má-li jít o právní úkon platný, musí projev vůle vyhovovat všem náležitostem, které jsou na něj kladeny normami občanského práva hmotného, zejména § 37n., popř. dalšími právními normami. Forma dohody není předepsaná, může být jak písemná, tak i ústní.¹³⁹

Dohoda vymezí vzájemná práva a povinnosti mezi porušitelem a postíženou fyzickou osobou. V případě, že dojde k platnému uzavření dohody, je předpoklad, že dojde k jejímu bezproblémovému plnění.

Nicméně musíme konstatovat, že dohoda se jako forma prostředku k ochraně osobnosti používá zřídka. Porušitel totiž poškozeného zasahuje s určitým záměrem. Na základě toho lze předpokládat, že nebude ochoten s takovouto dohodou souhlasit.

¹³⁶ ŠVESTKA a kol., op. cit., s. 99 – 100.

¹³⁷ Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, v platném znění, § 6.

¹³⁸ Zákonodárce zde stanoví: „Fyzické a právnické osoby, státní orgány a orgány místní samosprávy dbají o to, aby nedocházelo k ohrožování a porušování práv z občanskoprávních vztahů a aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou.“

¹³⁹ ŠVESTKA, J. a kol., op. cit., s. 319

4.1.3 Ochrana poskytovaná orgánem státní správy

V případech, kde nejsou dobrovolně respektována subjektivní občanská práva, zakotvuje občanský zákoník pravidlo, podle kterého je možné domáhat se ochrany nejen u státního orgánu, kterým je soud dle ustanovení § 4 občanského zákoníku, ale také i u dalších orgánů státní správy (např. obecních úřadů apod.). Jinou ochranu než soudem tedy upravuje ustanovení § 5 občanského zákoníku.

Státní orgán může předběžně zakázat určitý zásah nebo může podniknout kroky k obnovení v předešlý stav (dle ustanovení § 5, věty první a druhé občanského zákoníku). Je nutno zdůraznit, že se jedná o ochranu předběžnou, vyvolávající v praxi určité pochybnosti.

Orgány státní správy nezkoumají právní otázky, nejedná se zde tedy o spor o právo. Úkolem tohoto institutu je poskytnout rychlou právní ochranu před zřejmým zásahem do pokojného stavu, a tak zabezpečit klid a pořádek.

Řízení o ochraně proti těmto neoprávněným zásahům do pokojného stavu je řízením správním, na které se vztahuje ustanovení § 9 zákona č. 500/2005 Sb., o správním řízení, v platném znění.

Zmíněné ustanovení je v praxi používáno především u opakovaného nebezpečí zřejmého zásahu nebo tam, kde se jedná o trvajících zřejmý zásah do existujícího pokojného stavu.

Domáháním se ochrany u příslušného orgánu státní správy není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu. Po této předběžné ochraně se příslušné subjekty mohou domáhat v návrhovém řízení u soudu toho, aby byly posouzeny právní aspekty věci, a jedině soud pak může v této věci rozhodnout s konečnou platností. Je nadbytečné dodávat, že soud není vázán rozhodnutím státního orgánu.¹⁴⁰

¹⁴⁰ DEVÁTÝ, S., TOMAN, P., op. cit., s. 54 – 55.

4.1.4 Soudní ochrana

Lze říci, že především soudy mají rozhodující pravomoc v celé sféře občanského práva. Pochopitelně nezastupitelnou roli při ochraně osobnostních práv má soudní ochrana. Její právní základy nalezneme v ustanovení § 4 občanského zákoníku, podle něhož se proti tomu, kdo ohrozí nebo poruší právo (v našem případě osobností právo), lze domáhat ochrany k tomu povolánému. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud.

Na základě soudní ochrany rozeznáváme čtyři její typy, a to ochranu před zahájením řízení, ochranu předběžnými opatřeními, ochranu prostřednictvím ostatních žalob obecného charakteru a ochranu prostřednictvím náhrady škody.

4.2 Zvláštní prostředky ochrany

Zvláštní prostředky jsou takové, které přímo poskytují ochranu osobnosti. Tyto prostředky ochrany upravuje ustanovení § 13 občanského zákoníku. Jedná se o tři žaloby, a to negatorní, restituční a satisfakční. Občanskoprávní odpovědnost (sankce) za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti podle § 13 předpokládá splnění těchto podmínek:

„a) neoprávněný zásah do chráněného všeobecného osobnostního práva fyzické osoby, který je objektivně způsobilý porušit či jen ohrozit osobnost fyzické osoby,

b) újma na osobnosti fyzické osoby (nemajetková újma) v její osobní fyzické a psychicko-morálně-sociální integritě; v určitých případech musí tato újma spočívat ve snížení důstojnosti nebo vážnosti fyzické osoby ve značné míře,

c) příčinná souvislost mezi prvními dvěma uvedenými body, tj. pokud neoprávněný zásah újmu skutečně bezprostředně vyvolal.

*Nenaplněním jakékoliv z těchto podmínek se vylučuje možnost vzniku odpovědnosti (sankce) podle § 13. Odpovědnost (sankce) za neoprávněný zásah podle § 13 je založena na objektivním principu.*¹⁴¹

4.2.1 Žaloba negatorní (zdržovací)

Uvedená žaloba je preventivního typu a jejím cílem je upustit od zásahu do osobnostního práva. V žalobě musí být přesně specifikováno napadené osobnostní právo, způsob jeho napadení a musí být navrženo, kterých zásahů se má žalovaný zdržet. K podání tohoto typu žaloby má oprávnění pouze osoba, do jejíchž práv bylo zasaženo. Pasivně legitimován je původce zásahu.

Aby byla žaloba úspěšná, musí zásah do osobnostního práva trvat nebo hrozit jeho opakování v budoucnu. *„Nelze tedy uspět tam, kde zásah byl ukončen nebo kde jeho opakování v budoucnu nehrozí.*¹⁴²

Vykonatelnost rozsudku nastává ve smyslu ustanovení § 161 občanského zákoníku nabytím právní moci. Tímto okamžikem musí žalovaný upustit od zásahu do osobnostního práva. Případný výkon rozhodnutí neprobíhá exekucním řízením, ale podle § 351 občanského soudního řádu ukládáním pokut. Každá z nich může být uložena až do výše 100 tisíc korun.

4.2.2 Žaloba odstraňovací (restituční)

Účelem této žaloby je dosáhnout toho, aby byl odstraněn nepříznivý následek vyvolaný neoprávněným zásahem do osobních práv. Stejně jako v případě negatorní žaloby, lze s restituční žalobou uspět pouze v případě, že následky zásahu dosud trvají. Návrh rozhodnutí je nutno vyjádřit konkrétně a určitě, následky zásahu do práva je třeba přesně popsat a rovněž specifikovat, které následky mají být odstraněny.

Rozsudek uloží žalovanému povinnost, aby něco vykonal a tím obnovil stav před zásahem (zničil kamerový záznam, smazal záznam telefonického hovoru apod.). Vzhledem k tomu, že rozsudek ukládá žalovanému něco vykonal, je nutno to učinit v třídní lhůtě od nabytí právní moci rozsudku.

¹⁴¹ ŠVESTKA, J. a kol., op. cit., s. 184

¹⁴² Rozsudek KS v Ostravě z 15. 4. 1997, sp. zn. 23 C 3/1997.

4.2.3 Žaloba satisfakční (o zadostiučinění)

Tato žaloba přichází v úvahu za předpokladu, že již došlo k zásahu do osobnostního práva fyzické osoby a vznikla újma nemajetkové povahy. Pro přiznání přiměřeného zadostiučinění je nezbytné, aby o něj bylo požádáno žalobním návrhem, jinak by ho soud nemohl projednat ani o něm rozhodnout v souladu s ustanovení § 153 občanského zákoníku.

Zadostiučinění může být peněžité nebo morální. Oba způsoby musí být v žalobním návrhu přesně specifikovány a mohou být i kumulovány. Cílem je zmírnit následky neoprávněného zásahu do osobnostního práva.

Morální satisfakce zpravidla mívá přednost před finanční satisfakcí, tak jak to vyplývá z ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku. Žalobní petit musí obsahovat konkrétní formu morální satisfakce. Teprve v případě nedostatečného morálního zadostiučinění nastupuje satisfakce majetková. Ústavní soud se k tomu vyjádřil v jednom ze svých nálezů tak, že „pokud je morální způsob zadostiučinění v době rozhodování soudu již natolik oslaben, že svým způsobem pozbývá svoji funkci, je povinností soudu zvažovat přiznání peněžního zadostiučinění v penězích.“¹⁴³

Materiální satisfakci lze přiznat za splnění dvou kumulativních podmínek, a to v případě, když morální zadostiučinění nepostačuje a zároveň skutečně došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby. Účel materiální satisfakce nebývá soudní praxí v žádném případě (rozdílně oproti náhradě škody) shledáván jako účel reparační (náhrada skutečně vzniklé škody). Rozsah vzniklé nemajetkové újmy nelze exaktně kvantifikovat a vyčíslit, nemajetková újma vzniklá porušením osobnostních práv se v obecném slova smyslu „odškodnit“ ani nedá a lze za ni „jen“ poskytnout zadostiučinění (satisfakci). Stále více však, a to zejména pod tlakem rozhodovací činnosti Ústavního soudu i publikovaných názorů právní teorie, nabývá na aktuálnosti otázka působení preventivně-sankčního.

Stanovení výše náhrady je ze zákona věcí volné úvahy soudu (§ 136 OSŘ), která musí být odůvodněna a musí mít svůj základ ve zjištěném skutkovém stavu ohledně obou zákonem předvídaných kritérií, tj. ohledně závažnosti vzniklé újmy i ohledně okolností, za nichž k porušení práva došlo. Např. dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006, musí soud při úvaze o přiměřenosti navrhané

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. IV, ÚS 581/99.

satisfakce za nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby především „*vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu (musí přihlídnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti apod.)*“¹⁴⁴

Z uvedeného textu vyplývá, že účelem satisfakční žaloby je poskytnout fyzické osobě za neoprávněný zásah do jejích osobních práv přiměřené zadostiučinění. Jde o právní nárok, přičemž soud má nejen právo, ale i povinnost přiměřené zadostiučinění přiznat.

¹⁴⁴ RYŠKA, M. Výše a účel nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. *Právní rozhledy*, 2009, č. 9, s. 305.

5. Zásahy do osobnostních práv

Jak jsme se mohli přesvědčit z předcházejících částí práce, institut osobnostních práv prochází napříč právním řádem. Je regulován a chráněn vzájemně propojeným systémem hmotněprávních a procesních záruk řady právních odvětví, počínaje typicky soukromoprávním režimem občanského zákoníku, přes právo pracovní až po veřejnoprávní odvětví práva ústavního, správního a trestního. V této kapitole se pokusím vyjasnit, kdy nepůjde o zásah do osobnostních práv fyzické osoby, přestože bude právo na ochranu soukromí omezeno. Odborná literatura uvádí případy, kdy dotčená osoba dala souhlas k zásahu do své osobnosti, stejně tak pokud takový zásah má oporu v zákoně v souvislosti s tzv. zákonnou licencí, anebo dojde-li k zásahu v rámci výkonu subjektivního práva.

5.1 Svolení fyzické osoby

Je obecně známo, že tam, kde dá fyzická osoba k určitému zásahu souhlas, nebude se jednat o zásah do jeho osobnostních práv. Na základě tohoto příkladu je zřejmá autonomie vůle, která jako obecný princip ovládá celou oblast soukromého práva.

Toto svolení nemá zákonem předepsanou normu. Svolení může být dáno výslovně nebo i tzv. konkludentním jednáním. „*Svolení dotčené fyzické osoby je třeba vztahovat vždy pouze k takovému použití, jehož formu, způsob i rozsah svolující fyzická osoba v době udělování souhlasu znala, popř. znát musela. Naproti tomu nedá-li fyzická osoba svolení např. k pořízení svého obrazového snímku, je takové pořízení, popř. užití takového obrazového snímku, neoprávněným zásahem do práva na ochranu její osobnosti (okolnosti vylučující neoprávněnost takového zásahu jsou uvedeny v § 12 odst. 2, 3). Jednou dané svolení k pořízení či k užití těchto osobnostních statků lze kdykoliv odvolat, a to i kdyby se odvolání svého souhlasu fyzická osoba předem zřekla.*“¹⁴⁵

¹⁴⁵ ŠVESTKA, J. a kol., op. cit., s. 186.

5.2 Výkon subjektivního práva

Důvody vylučující neoprávněnost zásahu do práva na soukromí mohou spočívat ve výkonu zákonem stanoveného subjektivního práva. Zde můžeme zařadit skutečnosti uváděné při hájení chráněného soukromého zájmu v rámci nutné obrany nebo v rámci uplatnění práv nebo obrany v řízení před soudy. Podmínkou je, aby se jednalo o okolnost, jež má věcný vztah k předmětu řízení.

Skutečnosti ze soukromého života uvádějí například účastníci řízení nebo svědci v rámci soudních jednání vzhledem k zásadě veřejnosti soudního jednání. Tyto uváděné skutečnosti pozbývají ochrany práva na osobní soukromí. Pokud je nutné, aby uváděné skutečnosti týkající se soukromí dotčené osoby nebyly nepřiměřené, může dojít k vyloučení veřejnosti soudem.

V některých případech je zákonem uložena povinnost uveřejnit určité skutečnosti ze soukromí jiné osoby, Zde patří například povinnost lékařů hlásit onemocnění některými přenosnými chorobami. Na druhé straně není možno nutit duševně plně způsobilého pacienta, aby se podrobil určitému léčení, bez ohledu na to, že jeho odmítnutí pro něj může případně mít i fatální důsledky. Opačný postup by byl zásahem do jeho fyzické integrity.¹⁴⁶

5.3 Zákonná a úřední licence

V rámci této podkapitoly je zapotřebí se nejdříve seznámit se základním pojmem, a to s licenci. Licencí je myšleno „*povolení, svolení k určité činnosti, která je jinak zakázána. V oblasti práv k nehmotným statkům jde o svolení k užití nehmotného statku jinou osobou, např. při výrobě podle vynálezu chráněného patentem.*“¹⁴⁷

5.3.1 Význam užití zákonných a úředních licencí

Také v oblasti autorských a osobnostních práv není možné, aby vlastní podobizny nebo dokumenty osobní povahy byly využívány třetími osobami zcela svévolně, jak se komu hodí. Každý člověk je v této souvislosti chráněn občanským zákoníkem, díky kterému je zapotřebí vždy svolení této osoby ke zveřejnění jak jejich podobizen, tak dokumentů osobní povahy, což mohou být nejrůznější deníky, záznamy fotografické, záznamy videa apod. Kromě toho se však lze v praxi setkat se situací, kdy není nutno

¹⁴⁶ MATES, op. cit., s. 78.

¹⁴⁷ MALÝ, Josef. *Obchod nehmotnými statky: patenty, vynálezy, know-how, ochranné známky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, 257 s. ISBN 80-7179-320-5, s. 73.

žádat o svolení (povolení) k užití takového dokumentu či jiné písemnosti (vynálezu), které se bezprostředně týkají konkrétní fyzické osoby. Tím je člověku omezena ochrana jeho osobnostních práv, a to dle ustanovení § 12, odst. 2 a 3, v nichž je zakotveno, že není potřeba žádat o svolení konkrétní fyzické osoby, jestliže se použijí „*písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona. Podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby pořídít nebo použít přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.*“¹⁴⁸

Jak tedy bylo již výše řečeno, existují situace, kdy není zapotřebí ke zveřejnění osobních dokumentů či jiných děl žádat o svolení jeho autora. Jedná se totiž o tzv. zákonné licence, jejichž prostřednictvím mají třetí osoby umožněny zveřejnit za určitých podmínek daná díla bez souhlasu jeho autora, který v tomto případě nemá nárok na vyplacení autorské odměny. Může se jednat např. o citace, propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje, knihovní licence, zpravodajské licence, licence pro fotografickou podobiznu apod.¹⁴⁹ Součástí všech zákonných licencí je také úřední licence, o níž bylo hovořeno výše a které jsou zakotveny v občanském zákoníku, v ustanovení § 12, odst. 2. Taková licence však může být využita jen v rámci úředního řízení a k jeho bezprostřednímu a věcnému účelu.¹⁵⁰

5.3.2 Judikatura vztahující se k zákonným a úředním licencím

Vzhledem k tomu, že se v rámci ochrany osobnostních a autorských práv a využívání zákonných a úředních licencí mohou vyskytnout určité sporné momenty, existuje poměrně bohatá judikatura Nejvyššího soudu České republiky a Ústavního soudu České republiky, který do dnešní doby řešil již mnohokrát takové případy, kdy se určité osoby cítily poškozeny v souvislosti se zveřejněním svých osobních dokumentů, podobizen apod., k nimž nedaly svůj souhlas.

Ačkoliv je dle ustanovení § 34 odst. a) zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů zakotveno, že není nutno žádat souhlasu autora ke zveřejnění

¹⁴⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁹ Autorské právo - výjimky a omezení práva autorského. *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/autorske-pravo-vyjimky-a-omezeni-opu-4576.html>.

¹⁵⁰ KNAP, Karel a kol. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, 435 s. ISBN 80-7201-484-6.

takových děl, která jsou užitá „v odůvodněné míře dílo na základě zákona pro účely veřejné bezpečnosti, pro soudní nebo správní řízení nebo k jinému úřednímu účelu nebo pro parlamentní jednání a pořízení zápisu o něm,“¹⁵¹ (tzv. úřední zákonná licence), Ústavní soud České republiky dospěl k jinému závěru. V rozhodnutí Ústavního soudu (jeho nálezu I. ÚS 191/05 ze dne 13. 9. 2006) je definováno, že „za projev úřední licence však nelze považovat každé řízení nebo jednání před soudem či jiným orgánem státu, ale jen případy, které výslovně upravuje zákon. Takovým zákonem je trestní řád, který v této souvislosti upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v trestním řízení. Občanskoprávní předpisy nic podobného nestanoví. Magnetofonový záznam telefonického hovoru fyzických osob je záznam projevů osobní povahy hovořících osob a takový záznam může proto být použit (i jako důkaz v občanském soudním řízení) zásadně jen se svolením fyzické osoby, která byla účastníkem tohoto hovoru.“¹⁵² Z toho tedy jednoznačně vyplývá, že není možné vždy daný osobní dokument využít zcela svévolně v rámci každého úředního jednání, a je tedy zapotřebí, aby se posuzoval každý případ zcela individuálně (aby bylo možno posoudit, zda se jedná o projev tzv. úřední licence).

Na základě rozsudku Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 3770/2011 ze dne 12. 12. 2012 bylo shledáno, že bulvární časopis „Pestrý svět“ se dopustil neoprávněného zásahu do osobnostních práv nezletilého dítěte, a to tím, že opakovaně vydával články o tomto dítěti a o jeho známé matce a v nich také uveřejnil příslušné fotografie nezletilého dítěte. Vzhledem k tomu, že tento časopis nebyl schopen prokázat, že by získal souhlas zákonných zástupců dítěte ke zveřejnění těchto fotografií, stejně tak jako samotný jejich původ, rozhodl Nejvyšší soud ČR, že uveřejnění těchto fotografií bylo nad rámec zákonné licence dle občanského zákoníku. To vyplývá ze skutečnosti, že skutečnosti týkající se soukromého života fyzických osob nepřispívají k diskusi o veřejném zájmu.¹⁵³

¹⁵¹ Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² Nález Ústavního soudu České republiky I. ÚS 191/05 ze dne 13. 9. 2006.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 30 Cdo 3770/2011 ze dne 12. 12. 2012

5.3.3 Licence vědecká a umělecká

Ustanovení § 12 odst. 3 stanoví, že svolení fyzické osoby není třeba ani k pořízení nebo k použití podobizny, obrazového snímku, obrazového a zvukového záznamu (nikoli však již písemností osobní povahy) k účelům vědeckým a uměleckým, jedná se totiž zde o tzv. zákonnou licenci vědeckou a uměleckou.

Tato licence nevyžaduje žádný zvláštní zákon, jak je tomu u licence úřední. Legálním předpokladem výjimečně dovoleného zásahu do osobnostního práva podle odst. 3 je, aby se tak stalo způsobem přiměřeným, tzn. i funkčně s ohledem na přípustný účel.

O případ výkonu vědecké zákonné licence se může jednat např. při pořízení a použití fotografie části nemocného těla pacienta, z níž lze osobu pacienta ztotožnit, pro účely lékařského výzkumu, spadajícího do osobnostně právního režimu vědeckého účelu. O výkon této licence půjde i tehdy, je-li takováto fotografie pořízena nebo použita v disertační nebo diplomové práci studenta, neboť se jedná o užití ve školním díle vědeckém pro účely vědecké obhajoby dosažených vědeckých poznatků.

Výkonem umělecké licence může být vytvoření (pořízení) portrétního fotografického díla uměleckého a jeho použití kupř. vystavením na putovní nebo stálé umělecké výstavě fotografií anebo jeho použití např. zařazením do elektronické galerie fotografických portrétů, umístěné na veřejně přístupném portálu v síti elektronických komunikací (v internetu). Zákonná licence umělecká se nejčastěji používá v oboru výtvarném a fotografickém. Sledován však musí být umělecký účel, nikoli účel obchodní.¹⁵⁴

5.3.4 Zpravodajská licence

Výše uvedená licence slouží k výkonu zpravodajské činnosti a omezuje se na zpravodajství tiskové, filmové, rozhlasové a televizní. Telec charakterizuje zpravodajství jako „*informování veřejnosti o věcech oprávněného veřejného nebo obecného zájmu. Zpravodajstvím by tak nebylo informování např. o soukromí náhodně vybraného člověka.*“¹⁵⁵ Podstatnou podmínkou zpravodajství je, aby byly informace

¹⁵⁴ TELEC, I. Svolení nebo zákonné licence v právu osobnostním. *Právní rozhledy*, 2007, č. 24, s. 879.

¹⁵⁵ Tamtéž.

v něm pravdivé a jejich šířením nesmí dojít k nepřiměřenému zásahu do práv dotčených osob.

Tiskovým zákonem a zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání je upraveno i právo na odpověď a právo na dodatečná sdělení. Toto právo vzniká tehdy, jsou-li o fyzické či právnické osobě publikována sdělení obsahující skutková tvrzení, která se této osoby dotýkají na její cti či dobré pověsti. Dotčená osoba může požadovat zveřejnění odpovědi, která se musí omezit na skutková tvrzení, kterými je původní sdělení uvedeno na pravou míru.¹⁵⁶ Využitelnost institutu práva na odpověď snižuje i aplikační praxe především v judikatuře Nejvyššího soudu, který institut odpovědi prakticky ztotožnil s nároky vyplývajícími z práva na ochranu osobnosti.¹⁵⁷

Vybočením ze zákonem dovolené výjimky zpravodajské by bylo pořízení nebo použití chráněného předmětu např. pro účely reklamní, byť by se jednalo o reklamu tiskovou, filmovou, rozhlasovou nebo televizní.

¹⁵⁶ MORAVEC, O. *Veřejnoprávní prostředky ochrany osobnosti před zásahy hromadných sdělovacích prostředků*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 134.

¹⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 2711/2006 z 31. 1. 2007

6. Úvahy *de lege ferenda*

V předcházející části práce jsme vzpomenuli kamerové systémy. O těchto sledovacích systémech se v poslední době stále více hovoří nejen na straně laické veřejnosti, ale vzniká také množství odborné literatury a článků. Zvýšená pozornost veřejnosti je věnována hrozbě, kterou kamerové systémy představují pro občanské svobody. V souvislosti s technickým pokrokem a možností široké veřejnosti pořídit si nejrůznější telekomunikační a monitorovací zařízení souvisejí bezesporu i otázky legálnosti použití takových zařízení, práva na soukromí a ochrany osobních údajů. Není se čemu divit, vždyť uvedené technologie a možnosti mají vždy dvě strany. Proto se na ně musíme dívat z obou stránek. Jedna představuje užitečnost a nepostradatelnost, zatímco ta druhá se dotýká společenských a etických problémů.

Na základě těchto rozporů ve společnosti vznikaly v poslední době různé studie zabývající se „pocitem bezpečí“ v souvislosti s postojem veřejnosti ke kamerovým systémům.¹⁵⁸ Z nich vyplynuly smíšené poznatky v tom směru, že kamerové systémy ve vztahu ke kriminalitě nelze pokládat za úspěšné. Jak vyplývá z výzkumu, příliš často jsou posuzovány na základě své schopnosti snížit míru kriminality. Kamerové systémy sice mohou produkovat záběry, ale dokud je policie a trestní justice nebudou správně využívat, budou mít jen dílčí hodnotu a jen sotva budou mít větší účinky. Od kamerových systémů nelze očekávat příliš. Jsou-li řádně provozovány, často spolu s dalšími opatřeními mohou pouze přispět ke snížení kriminality a posílit pocit bezpečí.¹⁵⁹

Jedno je jisté, informační společnost přináší nové technologie, které mohou stále více zasahovat do soukromí lidí. Z toho důvodu je nutno přijmout takovou právní úpravu, která umožní využití těchto technologií pro legitimní účely a zároveň znemožní její zneužití pro účely nelegitimní. Při tvorbě nové právní úpravy je nutno respektovat především princip proporcionality. Sledovací systém by měl být použit jen tehdy, pokud informace nebude možno získat jiným způsobem, který by méně zasáhl do soukromí

¹⁵⁸ Pozn. Komplexní studii o účinku kamerových systémů na míru kriminality vypracovali Welsh s Farringtohem (2002). Blíže GILL, M., SPRIGGS, A. *Vyhodnocení účinku kamerových systémů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, s. 15.

¹⁵⁹ GILL, M., SPRIGGS, A. *Vyhodnocení účinku kamerových systémů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, s. 110-114. ISBN 978-80-7338-061-8.

subjektu údajů. Stejně tak by měly být sledovací systémy nasazovány pro ochranu určitých statků či prevenci jen tehdy, pokud by těchto cílů nešlo dosáhnout jinak.¹⁶⁰

Jak vidíme, vždy si musíme být vědomi toho, že využívání těchto moderních technologií sice může přinést bezpečnost v rámci boje proti kriminalitě, ale zároveň také ztrátu části našeho soukromí. Případná zneužívání systémů následně mohou přinášet žaloby. Z naší práce je zřejmé, že dnes je katalog žalovaných zásahů do osobnostních práv výrazně pestřejší a právo na ochranu osobnosti tak již v žádném případě není onou monotónní oblastí jako ve svých počátcích.

V rámci těchto úvah, navrhuji novelizovat soudní řád tak, aby byla stanovena maximální lhůta, ve které se musí zahájit a ukončit soudní řízení v uvedených věcech nejen v prvním, ale i v druhém stupni. Ochrana těchto práv má význam teprve tehdy, pokud jsou nároky z nich vyplývající vymoženy včas. Výsledky soudních sporů, které se dostavují až po několika letech znehodnocují tyto instituty natolik, že se prakticky míjejí účinkem.

¹⁶⁰ www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/Podnet-Rady-ke-sledovacim-systemum.pdf Přístupno [on-line 20-07-2012]

ZÁVĚR

V mé diplomové práci jsem chtěla dokumentovat, že problematika osobnostních práv je značně rozsáhlá. Je to pochopitelné, neboť v současné době – době techniky, kdy opravdu člověk hledá soukromí, kdy si ho stále více chce chránit, je potřeba se tématu ochrany osobnosti o to více věnovat.

Tato práce neřešila možné výkladové spory, nehodnotila ochranu osobnostních práv v občanském právu *de lege ferenda*, jednalo se spíše o *popis de lege lata*. Práce je systematicky dělena do několika kapitol, a to na legislativní zhodnocení osobnostních práv, všeobecné osobnostní právo, právo na soukromí, prostředky ochrany proti neoprávněným zásahům do práva na ochranu osobnosti a na zásahy do osobnostních práv.

Vnímání lidské důstojnosti sahá hluboko do historie vývoje a rovněž právo na ochranu osobnosti patří mezi základní práva a svobody. Tvoří tak jeden ze základních pilířů demokratické společnosti. V demokratických státech se zasahuje velmi často do soukromí občanů shromažďováním množství údajů v souvislosti například s jejich bezpečností nebo ochranou jejich zdraví. Porovná-li se poměr prostředků ochrany jedince s možnostmi těch, kteří mohou do soukromí každého jedince zasahovat, vychází s velkou převahou jako vítěz ten, který zasahuje do soukromí každého jedince.

Z tohoto důvodu musí existovat právní ochrana, která stanoví podmínky, za kterých smí být do soukromí jedince zasahováno.

Jedním z významných předpokladů existence a fungování ochrany osobnostních práv je jejich pochopení. V práci jsem se pokusila ukázat šíři problematiky, která se před námi otevře, chceme-li v rámci občanského práva zjistit, jak je u nás chráněna osobnost člověka. Vzhledem k tomu, že ústavní princip svobody a rovnosti každého z nás v důstojnosti i právech začíná nejen v soukromí, tak obsah těchto práv podle článku 1 a 3 Listiny je těsně propojen s dalšími právy Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod garantovanými, počínaje od „práva na respektování

soukromého a rodinného života“ (článek 8) až po soudní judikaturu konče. Ochrana osobnosti se tak stala jednou z významných součástí celoevropsky platných norem v oblasti lidských práv. Musím však konstatovat, že se jednoznačně nejedná o zcela uzavřený proces a mnohá polemická témata jsou před společností stále ještě otevřena a čekají na „svou dobu, svůj čas“.

RESUMÉ

In my thesis, I wanted to document that the issue of moral rights is quite extensive. It is understandable, because, at present, the protection of human rights becomes increasingly important, along with personal rights protection. The perception of human dignity goes back into the history; also the right to privacy is a fundamental right and freedom. It is thus one of the fundamental pillars of a democratic society.

This study does not attempt to address possible conflicts of interpretation, nor does it assess the protection of personal rights in civil law *de lege ferenda*, it is more of a description of *de lege lata*. The work is systematically divided into several chapters. In the introductory chapter, I have dealt with a legislative basis for the protection of personal rights on the levels mentioned above. Due to the fact that the Czech Republic is a member of the European Union, the EU legal order has become binding in our country, too. In relation to personal rights, one part of the thesis deals with the Czech Constitution and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms, which are legal documents of the utmost legal force. However, personal rights are also regulated by other laws. For this reason, the thesis is not limited to aspects of criminal and administrative law, but deals also with other fields of legislation.

I also found it necessary to define the basic characteristics, subjects and content of personal rights. The subjects of general personal right are listed in Section 11 of the Czech Civil Code. I dealt here with the issue of the bodily integrity in relation to the new health protection laws coming in force this year. Other values on which I have focused in the second chapter are the name, honour and human dignity, manifestation of personal character, and appearance of an individual. These values, together with the private life of an individual, constitute the integrity of a human being.

The third chapter deals with the protection of privacy and private life. This right is, in fact, one of the fundamental rights that are part of both international agreements and Czech law. However, the content of this right is not defined in any Czech legal regulation; thus, it is defined by the judicature of law courts. For this reason, the decided cases have been given considerable attention in this thesis. The protection of privacy has been processed in three sub-chapters, dealing with CCTV, violation of employee privacy in the workplace, and duties of administrators and processors of

personal data. Everybody should become familiar with the mentioned topics, as such knowledge provides us with tools for our privacy and human rights protection.

Our legal order provides an individual with plenty of ways to defend against the infringement of his private space. Protection of particular personality values that result from the stipulations of the Civil Code is especially important. However, privacy protection has also its limits. The fourth chapter is therefore focused on interference with privacy rights and I have described three statutory licenses here that allow the authorities to limit the protection of personality. It is worth noting, though, that these licenses do not apply to the protection of privacy.

Protection of intangible values of individuals ranks among fundamental pillars of a democratic society. It therefore needs to be continuously improved so that not only it is compatible with the requirements of EU private law order but also but also with the moral values of our society.

Seznam použitých zdrojů

A) Prameny

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v platném znění.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění.

Zákon č. 40/1964, Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Sdělení č. 96/2001 Sb., Úmluva o lidských právech a biomedicině, v platném znění.

Sdělení č. 97/2001 Sb., dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti, v platném znění.

Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

Smlouva o EU ve znění Lisabonské smlouvy. Konsolidované znění. Úřední věstník EU, C83 ze dne 3. 3. 2010.

Vyhláška MZV ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech č. 120/1976 Sb.

B) Literatura

BARTÍK, V., JANEČKOVÁ, E. Ochrana osobních údajů v aplikační praxi (vybrané otázky). Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-740-9.

BARTÍK, V., JANEČKOVÁ, E. Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem. Praha: ANAG, 2010. ISBN 978-80-7263-613-6.

BĚLINA, M. Zákoník práce. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-317-2.

DEVÁTÝ, S., TOMAN, P. Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-297-5.

DOLEŽÍLEK, J. Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-313-3.

ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Svazek I. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

GILL, M., SPRIGGS, A. *Vyhodnocení účinku kamerových systémů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-80-7338-061-8.

HERZEG, J. Meze svobody projevu. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-94-0.

JAGER, P., MOLEK, P. Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova. Příbram: Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0.

JOUZA, L., SALAČOVÁ, M. Zákoník práce s komentářem. Český Těšín: Poradce, 2011. ISSN 1219-2437.

KNAP, K., ŠVESTKA, J. Ochrana osobnosti v občanském právu. Praha: Libri, 2004.

KNAP, K. a kol. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-484-6.

KNAP, K. Práva k nehmotným statkům. Praha: CODEX, 1994. ISBN

MATES, P. Ochrana soukromí ve správním právu. 2. vydání. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-589-3.

MORAVEC, O. Veřejnoprávní prostředky ochrany osobnosti před zásahy hromadných sdělovacích prostředků. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4430-2.

OUTLÁ, V., HAMERNÍK, P. a kol. Praktikum práva Evropské unie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-10-5.

PLECITÝ, V., VRABEC, J., SALAČ, J. Základy občanského práva. Plzeň. Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-68-6.

PAVLÍČEK, V., a kol. Ústavní právo a státověda. 1. díl. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-141-3.

POTOČNÝ, M. Dokumenty mezinárodního práva II. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-273-7.

REJMAN, L. Kapesní slovník cizích slov. Praha: SPN, 1971.

Sborník stanovisek, závěrů, rozborů a zhodnocení soudní praxe, zpráv o rozhodnutí soudů a soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu. Praha: Nejvyšší soud, 1980.

SEIDL-HOHENVELDERM, I. Mezinárodní právo veřejné. Praha: ASPI, 2001. ISBN 80-7357-178-1.

SUCHÁNEK, R., JIRÁSKOVÁ, V. Ústava ČR v praxi. 15 let platnosti základního zákona. Praha: Legex, 2009. ISBN 978-80-87212-18-9.

ŠIMÍČEK, V. Právo na soukromí. Brno: MUNI Press, 2011. ISBN 978-80-210-5449-3.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKVÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník I.. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

Úřad pro ochranu osobních údajů: Ochrana osobních údajů. Vybrané otázky. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5572-8.

WAGNEROVÁ, E. Právo na soukromí: kde má být svoboda, tam musí být soukromí.. In ŠIMÍČEK, V. Právo na soukromí. Brno: MUNI Press, 2011. ISBN 978-80-210-5449-3.

C) Články

BENDA, E. Die Würde des Menschen ist unantastbar. In ARSP - Beiheft Nr. 22 – Beitrage zur Rechtsanthropologie, Stuttgart 1985.

BURIAN, D. Kamerové systémy z pohledu zákona o ochraně osobních údajů. Praha: Úřad na ochranu osobních údajů. Informační bulletin, 2011, č. 2.

ČERNÁ, D. Standard lidských práv v Evropě – srovnání Evropské úmluvy a Charty základních práv EU. Právník, 2008, č. 4 . ISSN 0231-6625.

DVOŘÁK, J. K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv. Právní fórum, 2005, č. 6. ISSN 1214-7966.

KNAPP, V. Antinomie a iluze svobody projevu. AUC Iuridica, č. 1 – 2/1996. Tolerance, svoboda projevu a jejich meze. In Sborník z vědecké konference konané na UK ve dnech 7. až 12.8.1995, Praha: Univerzita Karlova, 1995. ISSN 0323-0619.

PAVLÍČEK, V. O české státnosti – úvahy a polemiky o právech, svobodách a demokracii. Praha: Universita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2009. Časopis pro právní vědu a praxi, Brno, Masarykova univerzita. ISSN 1210 -9126.

REPÍK, B. K pojmu zákon v Evropské úmluvě o lidských právech. Právník, 2008. ISSN 0231-6625.

RYŠKA, M. Výše a účel nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy, 2009, č. 9. ISSN 1210-6410.

Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 1 BvR 1762/95. 1 BvR 1787/95. Právní rozhledy , 2001, č. 6 . ISSN 1210-6410.

TELEC, I. Svolení nebo zákonné licence v právu osobnostním. Právní rozhledy, 2007, č. 24. ISSN 1210-6410.

TELEC, L. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. Právní rozhledy. 2007, č. 1. ISSN 1210-6410.

TELEC, I. O nehmotných statcích a duševním vlastnictví. Právní rozhledy, 1997, č. 11. ISSN 1210-6410.

TRATAR, B. Lidská důstojnost jako projev svobody v oblasti soukromého práva. Právník, 2008, č. 4. ISSN 0231-6625.

WARREN, S. D., BRANDEIS, L. D. The Right to Privacy. In Harvard Law Review, Vol. 4, No. 5, 1890.

D) Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 1995, sp. zn. I. ÚS 15/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. IV. ÚS 581/99.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 191/05

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp.zn. 30 Cdo 2914/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2116/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2711/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2005/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 11. 2011, čj. 2 As 45/2010-68)

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 1. 2006, sp.zn. 1 Co 196/2005.

Rozsudek KS v Ostravě z 15. 4. 1997, sp. zn. 23 C 3/1997

Rozsudek ESLP ve věci Niemietz proti Německu ze dne 16. 12. 1992.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2003, čj. I PK 590/02

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 662/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2002, sp. zn. 28 Cdo 822/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2005/2003

Rozsudek ESLP ve věci Wingrove proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irska ze dne 25. 11. 1996.

E) Ostatní

DŮVODOVÁ ZPRÁVA K ZÁKONU č.155/2000 Sb., ASPI /online 30.4.2012/

JANEBA, J. Ochrana osobnosti – část I. Přístupno [on-line 22-03-2012] z <http://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-osobnosti-cast-i-17864.html?mail>

Nový občanský zákoník. Osoby. Přístupno: [on-line 22-03-2012] z. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/co-upravuje-obecna-cast-zakoniku/osoby.html>

ŠEBESTA, K, BOUČKOVÁ, J. Využití kamerového systému z pohledu zákona o ochraně osobních údajů. Přístupno [on-line 22-06-2012] z: <http://www.elaw.cz/cs/obcanske-pravo/289-vyuzivani-kameroveho-systemu-z-pohledu-zakona-o-ochrane-osobnich-udaju.html>

Veřejný ochránce práv: Kamerové systémy a ochrana osobních údajů. Přístupno [on-line 20-06-2012] www.ombudsman.cz

www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/aktuality/Podnet-Rady-ke-sledovacim-systemum.pdf
Přístupno [on-line 20-07-2012]